

Revolucionarna Francuska i "Sestrinske republike" - Uspon nacionalizma i modernizacijski procesi u periodu od 1794. do 1804.

Klarić, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:281187>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA POVIJEST

ZAVRŠNI RAD
REVOLUCIONARNA FRANCUSKA I „SESTRINSKE REPUBLIKE“
USPON NACIONALIZMA I MODERNIZACIJSKI PROCESI
U PERIODU OD 1794. DO 1804.

Student: Ivan Klarić

Mentor: Dr. sc. Vanni D'Alessio

Rijeka, 5. rujna 2016.

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Nacionalizam i organizacija države u 19. stoljeću.....	5
3. Europski Jakobizam, sestrinske republike i pitanje aneksija.....	9
4. Događaji u Francuskoj i njihov utjecaj na Europski Jakobizam.....	12
4.1. Period Direktorija (27.7.1794.-19.11.1799.).....	12
4.2. Period Konzulata (19.11.1799.-18.5.1804.).....	15
5. Batavijska Republika.....	17
5.1. Batavijska revolucija i njezine posljedice.....	17
5.3. Batavijska Republika pod Napoleonom.....	28
6. Švicarska.....	32
6.1. Usporedba švicarskog i francuskog koncepta slobode.....	32
6.2. Halvetska Republika (12.4.1798.-19.2.1803.).....	34
7. Talijanske Republike.....	37
7.1. Cisalpinska Republika/Republika Italija.....	39
7.2. Partenopejska Republika.....	44
8. Zaključak.....	50
9. Popis literature.....	52

1. Uvod

Ovaj rad prikazuje nastanak Nacije, nacionalizma i modernizacijske procese koji su doveli do stvaranja Europe 19.stoljeća. Prati razvoj revolucionarne ideologije u Francuskoj i njezinim sestrinskim republikama, od uspona Direktorija preko Napoleonovog Konzulata, do njegovog proglašavanja carem. Većina povjesničara smatra da Napoleonov državni udar 19. studenog 1799. godine, označava kraj Francuske revolucije, ali ja u ovom radu zastupam tezu da tek Napoleonova krunidba za cara 2. prosinca 1804. godine predstavlja prekid sa revolucionarnim nasljeđem. Napoleon i dalje koristi revolucionarnu retoriku, a procesi modernizacije i nacionalizacije u sestrinskim republikama, započeti za vrijeme Direktorija nastavljaju se za vrijeme Konzulata. Kontrola nad sestrinskim republikama bila je sve čvršća, ali su još uvijek imale barem nominalnu autonomiju, a i uređenje je bilo republikansko. U samoj Francuskoj Napoleon je vladao poput diktatora i utjecaj državnih organa bio je sve manji, iako se on i dalje predstavljao kao zaštitnik ideala Francuske revolucije. Tek je Napoleonova krunidba predstavlja radikalni prekid s Revolucionarnom, jer pretvara Francusku u carstvo, a sestrinske republike u podređena kraljevstva koja Napoleon dodjeljuje svojoj obitelji i lojalnim pristašama. Napoleon stvara novo plemstvo dodjeljujući titule bogatom građanstvu i dijelu stare aristokracije koji su ga podržavali. Također dodjeljuje titule i svojim generalima. Ova praksa po mom mišljenju predstavlja definitivni raskid s revolucionarnom ideologijom.

Primarni problem vanjske politike u Francuskoj revoluciji bio je sukob između univerzalnog liberalizma i francuskih nacionalnih interesa koji su na kraju prevladali. Prvotno je uspostavljena koncepcija Francuske kao univerzalne nacije koja mora pomoći ostalim europskim narodima da se oslobode, ali s vremenom ideološka ravnoteža je davala sve veći prioritet Francuskoj. Francuska revolucija susrela se i sa žestokom opozicijom od strane političkih elita u ostatku Europe, upravo zato jer se smatralo da izvozi novi standard političke legitimnosti koji se direktno protivi prevladavajućim monarhijskim i dinastičkim principima.¹ Nakon osnutka Francuskog Carstva ideološki sukob se smirio, ali ostali europski vladari su smatrali da je Napoleon opasni uzurpator, a zbog narušene ravnoteže moći nisu mogli tolerirati francusku prevlast nad Europom.

U periodu Direktorija sestrinske republike su pretvorene u satelite koji su bili potpuno ovisni o Francuskoj. Francuzi nisu željeli prihvatiti nijedan drugi model nacionalnog uređenja

¹ Chimene I. Keitner, *The paradoxes of nationalism The French Revolution and Its Meaning for Contemporary Nation Building*, State University New York, 2007., str. 14.

u sestrinskim republikama pa su im nametnuli svoj. Razvoj nacionalizma i ustroj moderne države prikazan je na primjeru tri sestrinske republike: Batavijske Republike u Nizozemskoj, Halvetske Republike u Švicarskoj te Cisalpinske i Partenopejske Republike u Italiji. Francuska represija naposljetku je dovela do pojave otpora kod europskih Jakobinaca pa se nacionalizam u Europi razvija kao reakcija na francuski imperijalizam.

Drugo poglavlje obrađuje problematiku nacionalizma i organizacije države u 19. stoljeću. Kao primarnu literaturu za teoriju nacionalizma, koristio sam Nacije i nacionalizam od 1780. od Erica Hobsbawma, Zamišljene zajednice od Benedicta Arnolda, Nacije i nacionalizam od Ernesta Gellnera te Paradoks nacionalizma Francuske revolucije i njezino značenje za suvremenu izgradnju nacija od autorice Chimene I. Keitner. Doba revolucije (1789. - 1848.) od Erica Hobsbawma i Rođenje modernog svijeta od C. A. Baylia, koristio sam kao izvore za razvoj nacionalizma.

Treće poglavlje obrađuje francusku vanjsku politiku, širenje revolucionarnih ideala i odnos prema sestrinskim republikama. Kao izvore sam koristio Paradoksi nacionalizma Francuske revolucije i njezino značenje za suvremenu izgradnju nacija od Chimene I. Keitner, Nacije i nacionalizam od 1780. od Erica Hobsbawma te Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, trinaesti svezak povijesne enciklopedije, kojeg je uredio Ivo Goldstein.

Četvrto poglavlje obrađuje događanja u samoj Francuskoj i njihov utjecaj na sestrinske republike. To je kratak pregled događaja i procesa za vrijeme perioda Direktorija i perioda Konzulata. Kao izvore koristio sam Doba revolucije od Erica Hobsbawma (1789. - 1848.), Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Francusku i Napoleonsku Eru od Owen Connellia te članak Isser Wolocha Nakon Francuske revolucije u 28. svezku časopisa The History Teacher, koji je preuzet sa Jstora.

Peto poglavlje obrađuje Batavijsku Republiku i borbu za reformu u Nizozemskoj za vrijeme Francuske revolucije. Prati razvoj nizozemskog nacionalizma i pokušaje batavijskih Patriota da očuvaju neovisnost. Kao primarni izvor koristio sam Patrioti i osloboditelji, revolucija u Nizozemskoj od Simona Schame.

Šesto poglavlje obrađuje probleme reforme i borbu za uspostavu unitarne države u Švicarskoj - Halvetske Republike. Usporedio sam švicarsko i francusko poimanje slobode kako bi istražio kontrast između srednjovjekovne komunalne slobode i moderne francuske slobode. Ispitan je tijekom projekta Halvetske Republike i razlozi njezina neuspjeha. Kao primarne izvore koristio sam članak Marc H. Lerneru Halvetska Republika, ambivalentna recepcija, Francuske revolucionarne slobode u 18. svesku časopisa Francuska povijest te

Napoleonsko carstvo i nova europska politička kultura, rat, kultura i društvo 1750. - 1850., zbornik radova o Napoleonskoj eri, koji su uređivali Michael Broers, Peter Hicks i Augustin Guimera.

Sedmo poglavlje obrađuje Talijanske Republike. Bavi se postankom i razvojem talijanskog nacionalizma i opisuje uvjete u Italiji i razlike u revolucionarnom iskustvu Sjevera i Juga za vrijeme revolucionarnog trogodišta i Napoleonske ere. Razdvojeno je na dva dijela: Cisalpinski, kasnije preimenovanu u Talijansku Republiku na sjeveru, koja je bila glavno političko središte i Partenopejsku Republiku na jugu. Kao primarne izvore sam koristio „Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Italija u devetnaestom stoljeću“ od Johna A. Daviesa, Napulj i Napoleon, Južna Italija i Europske revolucije 1780. - 1860. također od Daviesa. Kao izvor za vojni sistem Napoleonske Italije iskoristio sam članak Alexandera Graba, Vojska, Država i Društvo: Rekrutacija i dezerterstvo u Napoleonskoj Italiji (1802 - 1814.) iz 67. sveska Dnevnika moderne povijesti.

2. Nacionalizam i organizacija države u 19. stoljeću

Postoje dvije interpretacije fenomena nacije ili nacionalizma koje su napravili analitičari: modernistička i primordijalistička interpretacija.² Prema modernističkoj interpretaciji i nacionalizam i Nacija su moderni fenomeni koji su proizvod modernosti, a omogućile su ga Francuska i Američka revolucija zajedno sa Industrijskom revolucijom. Kultura pismenosti stvorila je ideju nacionalizma. Prema primordijalističkoj interpretaciji Nacija je element koji se nalazi u svim ljudskim društvima i koji je oduvijek bio prisutan u određenom obliku. U ovom radu sam se teorijski oslonio na modernističku interpretaciju. Prema mojem mišljenju drevni Grci i Rimljani smatrali su svoju kulturu posebnom, ali njihov ekvivalent nacionalizma temeljio se pretežno na kulturi, a ne etničnosti, koja je ubrzo postala temelj modernog nacionalizma, zato jer je svatko tko je prihvatio njihovu kulturu mogao postati Grk ili Rimljanin, a država nije bila čvrsto vezana za određeni teritorij, niti je postojao koncept drugih naroda kao protivničkih Nacija. Ove kulture su sebe doživljavale kao civilizirane, a ostale kao barbare. Sve nabrojane kulture tokom povijesti su širile svoje teritorije i kulture na druge narode. Ja smatram da je suvremeni koncept Nacije proizvod političke i ekonomske revolucije koja se dogodila u 18. i 19. stoljeću, kao što to već definira Hobsbawm.

Hobsbawm definira Naciju kao skupinu građana čija kolektivna suverenost tvori državu koja je izraz njihove volje. Hobsbawm naglašava važnost koju su u uspostavi Nacija imale političke i ekonomske revolucije u 18. i 19. stoljeću.³ Prema Benedictu Andersonu nacija je “zamišljena zajednica”, koja je povezana sa zajedničkim jezikom i kulturom. On smatra da je za uspostavu Nacije potreban broj učenih ljudi koji se pojavio tek u suvremenom dobu.⁴ Gellner je definirao nacionalizam kao princip koji drži nacionalnu i političku jedinicu na okupu. Smatra da se uspostava Nacija dogodila zbog potrebe industrijaliziranih društva za radnom snagom koja se može brzo prekvalificirati. Također je bio potreban zajednički jezik koji se poklapa sa određenim političkim, kulturnim i društvenim jedinicama. Naposljetku je došlo do potrebe poklapanja kulturnih i političkih jedinica. Tako je stvoren nacionalizam.⁵

² Aleksandar Motyl, *Encyclopedia of Nationalism*, sv. 1, Academic Press, San Diego, 2001.

³ Eric Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780., Second Edition*, Cambridge University Press, 2012., str. 19.

⁴ Benedict Arnold *Imagined communities*, Revised Edition, Reprinted, Verso, 1991.

⁵ Ernest Gellner, *Nations and Nationalism*, Ithaca, Cornell University Press, 1983.

Rat, religija, gospodarske integracije i obrazovanje bili su presudni za nastanak nacionalizma. Rat i religija su prouzrokovali konsolidaciju stanovništva zbog borbe protiv neprijatelja. Nastanak velikih integriranih regionalnih gospodarstava povezo je ljude i stvorio regionalnu solidarnost koja je nadilazila lokalne klasne interese. Prosvijećeni absolutisti stvorili su državno obrazovanje, koje je bilo ključno za nastanak Nacija, zato jer je proširilo pismenost. Elementi francuskog identiteta su se prvo pojavili u religiji tako što se nakon mise na latinskom govorilo propovijedi i pjesme na francuskom. Ova kombinacija snažnog patriotizma sa uvjerenjem da Francuska ima univerzalnu duhovnu misiju, tijekom revolucionarnih ratova je dobila sekularni oblik. Francuska je za revolucionare bila nositelj univerzalnih ljudskih vrijednosti.⁶

Nacionalno pitanje bilo je ključno pitanje u 19. i ranom 20. stoljeću. Nacionalizam je u svojoj prvoj fazi nastojao emancipirati narodne mase dajući im političku relevantnost. Prvotni program francuskih revolucionara je izjednačio Naciju, državu i narod povezujući ih s državnim teritorijem.⁷ Revolucija se borila za zajednički interes protiv privilegiranih staleža, a etnička pripadnost joj u početku nije bila bitna.⁸ U desetljećima prije Revolucije Francuski parlamenti su ojačali političko djelovanje kako bi očuvali svoje privilegije. Debate koje su uslijedile u parlamentima i u javnosti, potvrdile su legitimnost (srednjovjekovnog tipa) Nacije u političkom diskursu. Nacija je predstavljala izvor legitimnosti u borbi sa kraljevskom vlašću.⁹

U argumentima nekih protagonista poput Abbe Sieyesa koji je bio politički teoretičar i odmetnik iz redova klera, Treći stalež je počeo predstavljati Naciju, koju je definirao kao autonomni samodeterminirajući entitet. Uskoro se stvorila veza između nacije kao političkog autoriteta i liberalnog ideala samoupravljanja. Abbe Sieyes je predložio osnivanje nearistokratske nacionalne skupštine.¹⁰

U lipnju 1789. godine Treći stalež se proglašava Narodnom skupštinom što mnogi smatraju početkom Francuske revolucije. Budući da je većina naroda bila nepismena, Narodnu skupštinu su činili ljudi iz srednje klase. Većina njih su bili odvjetnici, a neki su bili trgovci i poslovođe. Nedostatak diferencijacije među narodnim masama omogućio je

⁶ C.A Bayly, *Birth of a Modern World*, BlackwellPublishing, 2004.

⁷ Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780* str. 19.

⁸ Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780* str. 20.

⁹ Keitner, *The Paradoxes of Nationalism*, str. 23.

¹⁰ Keitner, *The Paradoxes of Nationalism*, str. 17.

Narodnoj skupštini uspjeh, jer u početku nisu predstavljali samo građanstvo nego i kmetstvo.¹¹

Etničko-lingvistički kriterij nacionalnosti s vremenom dobiva na važnosti, ali svatko može postati Francuz ako prihvati revolucionarnu ideologiju i nauči francuski jezik. U sukobu s monarhističkim silama Europe postavlja se problem odnosa Francuske prema drugim narodima. Iz prijašnje ideje Francuske kao nositeljice univerzalne duhovne i kulturne vrline Revolucionari su stvorili ideju univerzalne revolucionarne Nacije, koja će imati ključne političke posljedice u devetnaestom i prvoj polovici dvadesetog stoljeća. Politička i kulturna dominacija Francuske izaziva sukob između nacionalizma i pojedinačnih nacionalnih interesa.

Nacionalizam u 19. stoljeću se može podijeliti na dva perioda: liberalni period (1789. - 1870.) i radikalni period (1870. - 1918.). Prema liberalnoj teoriji nacionalizma (Jean-Jacques Rousseau, John Stuart Mill, Ernest Renan...) potreban je određeni broj ljudi i veličina nacionalnog teritorija da bi Nacija bila održiva i smisljena, to je načelo praga. Većina teoretičara prve polovice 19. stoljeća smatrala je da je proces nacionalnog ujedinjenja proces okrupnjavanja država u kojem se povećava društvena i organizacijska kompleksnost. Nacije su viđene kao prirodni korak u razvoju čovječanstva od plemena prema ujedinjenom svijetu.¹² Prihvaćena je neizbježna multietničnost nacija, ali se smatralo da će se manje grupe i narodi dobrovoljno stopiti sa većima. Liberali se ne zalažu za opće pravo glasa nego smatraju da samo obrazovani i sposobni trebaju imati pravo glasa. Najveći problem nacionalnih pokreta prve polovice 19. stoljeća je nedostatak potpore širokih masa. Od 1870-ih završetkom liberalnog perioda mijenja se karakter nacionalizma: postaje masovni pokret sa širokom narodnom potporom, a samim time i najbitniji politički čimbenik. Napušteno je načelo praga pa je svaki narod tražio svoju državu. Etničko-lingvistički kriterij postao je primaran zahvaljujući Italiji i Njemačkoj, između čijih je pokrajina jezik bio najjača veza. Društvene promjene izazvane migracijom stanovništva dovele su do erozije tradicionalnih društvenih vrijednosti i pojave nove radničke klase. Nacionalizam se radikalizirao zbog reorganizacije društva. Osim unutarnje borbe između društvenih slojeva, nestabilnost također uzrokuje i ekonomske krize te borba europskih država za kontrolu tržišta. Radikalizacijom nacionalizma dolazi do stvaranja teorije pseudogenetskog porijekla Nacije kao i do širenja rasizma.¹³

¹¹ Eric Hobsbawn, *The Age of Revolution 1789 – 1848*, Vintage books, New York, 1996. , str. 60.

¹² Hobsbawn, *Nations and Nationalism since 1780*, str. 31. - 33.

¹³ Hobsbawn, *Nations and Nationalism since 1780*, str. 100. - 130.

Karakteristična moderna država čiji je koncept uspostavljen za vrijeme Francuske revolucije je definirana kao kontinuirani i po mogućnosti cjeloviti teritorij koji je jasnim granicama odijeljen od teritorija drugih država, čijom populacijom izravno vlada centralna i organizirana uprava. Moderna država mora osigurati lojalnost građana kako bi funkcionirala.¹⁴ Suverenost i nepovredivost nacije bazirani su na njezinoj efektivnosti i legitimnosti.¹⁵

Francuska Republika bila je prva moderna država i jedini slučaj u kojem je Nacija stvorila državu. Ostatak modernih Nacija kao i nacionalne književne jezike stvorile su države.

¹⁴ Hobsbawn, *Nations and Nationalism since 1780*, str. 80.

¹⁵ Keitner, *The Paradoxes of Nationalism*, str 5.

3. Europski Jakobizam, sestrinske republike i pitanje aneksija

Francuski revolucionari pokušali su proširiti revolucionarne principe zato jer su ih smatrali relevantnima za cijelo čovječanstvo i smatrali su da trebaju djelovati u ime ostalih europskih naroda, čije su slobode bile ugrožene ustavnim poretkom koji nije priznavao njihova prava i suverenost. Revolucionarna koncepcija međunarodnog društva koja proizlazi iz ustavnih načela, zahtijevala je uspostavu svijeta suverenih država koja je neopterećena despotizmom postojećih monarhijskih država.¹⁶

Revolucionari su prvo naglašavali potrebu ujedinjenja svih naroda Francuske u jednu Naciju, a onda su proširili impuls za ujedinjenje prema van, prvo na takozvane prirodne granice" Francuske, a zatim barem u teoriji i na ostatak svijeta. Tako su u revolucionarnim ratovima pokušali stvoriti univerzalnu zajednicu bratskih država, što je na kraju rezultiralo stvaranjem satelitskih država.¹⁷

Europski Jakobizam uglavnom se oslanjao na obrazovanu srednju klasu koja nije bila priznata u društvenom poretku Starog režima, koji se bazirao na čvrstoj hijerarhijskoj podjeli društvenih prava, obveza i privilegija prema nasljednom pravu. Zbog toga su željeli uvesti demokratski poredak u kojemu bi svi građani imali jednaka prava i obveze pred zakonom. Ideologija se ipak morala prilagođavati društvenim okolnostima kao i političkim razlikama između samih revolucionara, što je na kraju dovelo do podjele građanstva na aktivno i pasivno građanstvo. Pasivno građanstvo koje su činile žene i radništvo nije imalo mogućnost političkog djelovanja. Radništvo nije bilo politički osviješteno, što je omogućilo revolucionarima da nastupaju u njegovo ime, a žene su nakon početnih političkih aktivnosti prisilno pasivizirane tijekom terora.

Učinkovitost Jakobizma ovisila je o političkoj moći i spremnosti europske srednje klase da ga prihvati i iskoristi. Kao ozbiljna politička snaga filo-Jakobizam postojao je u zemljama oko Francuske, gdje su postojali slični društveni i politički problemi i gdje su kulturni kontakti bili trajni.

Europski Jakobinski pokreti mogu se prema političkoj snazi podijeliti na dvije grupe: U prvoj grupi su zemlje u kojima lokalni patrioti imaju veliku političku snagu i mogli bi sami osvojiti vlast poput Nizozemske, Belgije, Ženevske Republike i sjeverne Italije, a u drugoj grupi su zemlje gdje je osvajanje vlasti nemoguće bez Francuske pomoći poput većeg djela

¹⁶ Keitner, *The Paradoxes of Nationalism*, str. 87. - 89.

¹⁷ Keitner, *The Paradoxes of Nationalism*, str. 93.

Italije i Rajnskih zemalja.¹⁸ Razlikovali su se i po svojim ciljevima, u nekim okolnim zemljama poput Nice i Savoje postojali su pokreti za francusko ujedinjenje koji su tražili pripajanje Francuskoj, što je potaklo raspravu o pitanju aneksije. Prvo su 13. rujna 1791. godine anektirani papinski posjedi Avignon i Venaissin, koji su nakon pripojenja Francuskoj pretvoreni u departman Vaucluse. Kasnije su putem plebiscita anektirane Savoja (21. listopada 1792.) koja je pretvorena u departman Mont Blanc i Grofovija Nica (31. siječnja 1793.) koja je pretvorena u departman primorskih Alpa. Drugi tip Jakobinaca su bili Patrioti koji su željeli političku reformu u vlastitoj državi, ali bilo im je jasno da se mogu nadati opstanku jedino u savezu sa Francuskom.¹⁹

Francuzi su nastojali stvoriti tampon zonu ideološki prijateljskih država i uspostaviti prirodne granice Francuske što je označavalo granice na Pirinejima sa zapadne strane, na Alpama s južne strane i na Rajni na istoku. Ta ideja je kombinirala ideološki imperativ preobraćenja susjednih zemalja na revolucionarnu ideologiju sa tradicionalnom idejom obrambenog perimetra.²⁰ Europski Jakobizam imao je veliku vojnu i političku vrijednost, jer je omogućio lakše francusko osvajanje i služio je kao izvor politički pouzdanih upravitelja. Strani jakobinci u Francuskoj bili su ključan dio Republikanske strategije.²¹

Satelitski režimi prvo su uspostavljeni u Austrijskoj Belgiji i Nizozemskoj, gdje su revolucionarne pobune trajale usporedno s Francuskom revolucijom, a zatim i u ostatku osvojenih zemalja. Kombinacija rastuće francuske represije i obrambenih potreba prouzrokovala je politiku aneksije rubnih teritorija Francuskoj, čak i kada je pristanak naroda bio upitan. Za vrijeme Direktorija prvo je anektirana austrijska Belgija (1. listopad 1795.), a zatim kanton Mulhouse (1. ožujak 1798.) i na kraju Ženeva (15. travanj 1798.).²² Lokalni patrioti uz francusku pomoć uspostavljaju sestrinske republike: Batavijsku Republiku u Nizozemskoj (proglašenu 19. siječnja 1795.), Cisalpinsku (proglašenu 22. listopada 1797.) i Ligursku Republiku (proglašenu 16. svibnja 1798.) u sjevernoj Italiji i Partenopejsku Republiku (proglašenu 26. siječnja 1799.) u južnoj Italiji te Halvetsku Republiku (proglašenu 12. travnja 1798.) u Švicarskoj.

Francuska okupacija uništava stari društveni poredak u okupiranim zemljama i tako dovodi do krize identiteta. Jedino je francuski model društvenog uređenja smatran ispravnim

¹⁸ Hobsbawn, *Nations and Nationalism since 1780*, str. 79. - 81.

¹⁹ "Porazi i pobjede revolucije", u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Enciklopedija povijest svezak 13*, ur: Ivo Goldstein, Jutarnj List, str. 32. - 36.

²⁰ Keitner, *The Paradoxes of Nationalism*, str. 102. - 103.

²¹ Hobsbawn, *Nations and Nationalism since 1780*, str. 81. - 83.

²² "Porazi i pobjede revolucije", u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Enciklopedija povijesti svezak 13*, Goldstein str. 36.-39.

pa se pokušava nametnuti u svim okupiranim područjima čak i ako nije prilagođen lokalnim uvjetima. Iz dekreta u studenom i prosincu 1792. godine vidljivo je da se sloboda naroda ostvaruje samo ako je država organizirana po francuskom modelu. Francuski revolucionari vjerovali su da je jedini pravi put prema slobodi drugih naroda njihovo tutorstvo. Pravo na intervenciju u drugim državama s vremenom se pretvara u imperijalizam, a univerzalistička koncepcija bratstva nacija pretvara se u francusku hegemoniju. Francuska okupacija i kreacija satelitskih država nagnala je lokalnu populaciju da na temelju svojih tradicija i kultura stvori vlastiti nacionalizam kao branu protiv francuskog utjecaja.²³

²³ Keitner, *The Paradoxes of Nationalism*, str. 109. - 115.

4. Događaji u Francuskoj i njihov utjecaj na Europski Jakobizam

28. srpnja 1794. godine Robespierre i suradnici smaknuti su na giljotini što označava kraj Terora i radikalne autoritativne republike. To označava početak Termidorskog perioda, to jest perioda Direktorija (27. srpnja 1794. - 19. studenog 1799.). Konvent je bio u mogućnosti slobodno glasovati što je rezultiralo poništenjem Ustava iz 1793. godine. Unatoč tome što je radikalna faza revolucije bila gotova, sporazum sa Rojalistima nije bio moguć jer su oni tražili ponovnu uspostavu starog režima, što je u tom trenutku bilo neprihvatljivo za većinu Francuza. Termidorci su bili umjereni republikanci koji su pokušali balansirati između oživjele aristokratske reakcije i Jakobinaca-Sankilota koje su podržavale pariške narodne mase. Budući da nisu imali stvarne političke potpore, koristili su vojsku da se obrane od periodičnih državnih udara. Neaktivnost je bila jedini sigurni način ostanka slabe i nepopularne vlade na vlasti, ali građanska klasa je trebala inicijativu i ekspanziju. Vojska je riješila ovaj problem jer je svojim osvajanjima i plijenom financirala i sebe i vladu.²⁴ Direktorij nije mogao dopustiti Patriotima koji su bili simpatizeri Jakobinaca da ostanu na vlasti pa je kontrolirao sestrinske republike putem vojne sile. Svaki put kada bi došlo do političkih promjena u francuskom vodstvu, vodstvo sestrinskih republika bi bilo smijenjeno putem vojnih udara. Ta se praksa naposljetku pojavila i unutar Francuske. Dio Direktorija je htio nasilno promijeniti ustav putem državnog udara, kako bi preokrenuo katastrofalnu vojnu situaciju.

19. studenog 1799. godine Napoleon Bonaparte je napravio državni udar, ali je odbio predati vlast nazad u ruke urotnika. Bio je to početak perioda Konzulata (19. studeni 1799. - 18. svibnja 1804.)

4.1. Period Direktorija (27.7.1794. - 19.11.1799.)

Neuspjelo rojalističko iskrcavanje kod Quibrone 25. lipnja 1794. godine uvjerilo je Konvent o nemogućnosti sporazuma s reakcijom. Konvent je nakon toga sastavio novi ustav koji je ratificiran 22. kolovoza 1795. godine koji se temeljio na strogoj podjeli vlasti kako bi se izbjegla diktatura.

26. listopada 1795. godine Konvent se raspustio u korist zakonodavnih skupština. Termidorci nisu pobijedili jer su većina u zakonodavnim skupštinama bili Rojalisti i

²⁴ Hobsbawn, *The Age of Revolution 1789 – 1848*, stranica 71. - 73.

Jakobinci²⁵.²⁶ Stvoren je novi režim koji se zvao Direktorij prema svom izvršnom vijeću. Republika nije dobro funkcionirala jer nije postojala nikakva mogućnost djelovanja Direktorija iznad zakonodavnih vijeća a ni obrnuto, budući da je podjela vlasti bila preoštra. Stoga se povijest Direktorija dijeli na tri odvojena razdoblja odvojena s dva državna udara (4. rujna 1794. i 18. lipnja 1799.). Loša međunarodna situacija omogućila je vojsci da radi pritisak na vladu.²⁷ Prvi Direktorij činili su republikanci i kraljoubojice Louis Marie La Revelliere Lepeaux, Barass, Étienne-François Letournor, Jean-François Reubell i Lazare Carnot.²⁸

Direktorij je htio normalizirati političku situaciju i smiriti podjele u francuskom društvu. Nasljeđe Terora je onemogućilo ove ciljeve. Vladalo je veliko nepovjerenje u vladu, a sukob između Rojalista i Jakobinaca je i dalje trajao. Direktorij je uzaludno pokušao balansirati između dvije strane i bio je prisiljen koristiti silu kako bi se održao na vlasti. Legalnost je bila prva žrtva sukoba za vlast. Direktorij je bazirao svoju legitimnost na godišnjim izborima, na kojima je postojala mogućnost pobjede Rojalista ili Jakobinaca, što Direktorij nije mogao dopustiti. Zato je poništavao izbore i smjenjivao nepodobne političare, što je učinilo čitav politički sustav disfunkcionalnim.²⁹

Direktorijev progon Rojalista prouzrokovao je jačanje Jakobinaca što je ugrozilo poziciju Direktorija. Teška zima 1795. - 1796. prouzrokovala je društvene nemire i potaknula Jakobince da se okrenu protiv Direktorija. U svibnju 1797. godine Babeuf³⁰ je organizirao

²⁵ Jakobinci su bili bivši umjereni sljedbenici Roberspierra koji su željeli nastaviti dio njegove socijalne i vanjske politike. Sastojali su se od demokrata iz sitnog građanstva; državnih službenika, obrtnika i deklasiranih aristokrata. Bili su revolucionarno lijevo krilo francuske politike, nasuprot Rojalistima koji su bili desnica, a u centar je stajao mali broj umjerenih Termidorianaca, koji su pokušali balansirati između dva ekstrema. Europski Patrioti su ih podupirali.

²⁶ Owen Connelly, *The French Revolution and Napoleonic Era*, Wadsworth Cengage Learning, Third Edition, 2000., str. 170. - 172.

²⁷ Porazi i pobjede revolucije”, u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Enciklopedija povijesti svezak 13*, Goldstein str. 20. i 21.

²⁸ Lazare Nicolas Marguerite Carnot (13. svibanj 1753. – 2. kolovoz 1823.) bio je pripadnik stare plemićke obitelji. Služio je u vojsci kao topnički časnik i istaknuo se znanstvenim radovima. Na početku Francuske revolucije započeo je političku karijeru. Postao je zastupnik u Zakonodavnoj skupštini gdje je bio u odboru za javno obrazovanje. Nakon raspuštanja skupštine 1792. godine izabran je u Konvent gdje je glasovao za kraljevo smaknuće. 14. kolovoza 1793. godine izabran je u Odbor javnog spasa gdje je postao jedan od ratnih ministara. Stvaranje i organizacija Francuske revolucionarne vojske je njegova zasluga što mu je priskrbilo nadimak organizator pobjede. Nakon pada Jakobinaca pridružio se Termidorcima i ušao u Prvi Direktorij. Zajedno sa Letournerom, a kasnije Barthelemyom činio je konzervativnu stranu Direktorija. Svrgnut je u državnom udaru 4. rujna 1797. godine pa bježi u Ženevu iz koje se vraća nakon državnog udara 19. studenog 1799. godine. Za vrijeme Konzulata bio je ministar rata, a nakon Napoleonove krunidbe odlazi u mirovinu.

²⁹ Isser Woloch, in the Aftermath of French Revolution, *The History Teacher*, vol.28, no 1, (nov., 1994.), pp 7.-11., preuzeto 24.8.2015., url: <http://www.jstor.org/stable/494283>

³⁰ François-Noël Babeuf (23. studeni 1760. – 27. svibanj, 1797.) poznatiji kao Grakho Babeuf bio je politički aktivist i novinar. Nakon izbijanja Revolucije pristao je uz Jakobince. Nakon pada Jakobinaca bio je protiv nove Termidorske vlasti. Njegove novine *Le tribun du peuple* (“pučki tribun”) zagovarale su ideje radikalne političke demokracije i društvenog egalitarizma-ukidanje privatnog vlasništva i potpunu društvenu jednakost. Pozivao je

Urotu jednakih koja je prisilila Direktorij da potporu potraži među Rojalistima.³¹ Letournera nakon umirovljenja zamjenjuje François-Marie de Barthelemy.³²

Na izborima u proljeće 1797. godine pobjeđuju Rojalisti koji su dobili većinu u zakonodavnim vijećima. Pokušali su iskoristiti pobjedu da bi izveli državni udar i restaurirali monarhiju, ali ih je Direktorij preduhitrio i uz pomoć Napoleonovih trupa izveo državni udar 4. rujna 1797. godine.

Smijenjeni su Rojalisti Carnot i Barthelemy a zamijenili su ih republikanci Merlin de Douai³³ i Francois de Neufchateau.³⁴ Francuska vojska je uglavnom bila revolucionarna što je i omogućilo ostanak Direktorija na vlasti. U vanjskoj politici francuska vlada više nije bila samostalna nego je ovisila o Napoleonovoj talijanskoj vojsci. Napoleon nakon toga počinje samostalno politički djelovati. Zaključuje mir u Campoformiju u listopadu 1797. godine protivno naptucima Direktorija, kako bi osigurao postojanje Cisalpinske Republike u kojoj je mogao provoditi vlastiti autoritet.

Zbog jako loše financijske situacije i političkog utjecaja Patriota, Direktorij je bio prisiljen nastaviti politiku ekspanzije što je dovelo do nastavka rata. Direktorij nije vjerovao Jakobincima, pa je nastojao smanjiti njihov utjecaj. 11. svibnja 1798. godine Direktorij poništava rezultate izbora i smjenjuje nepodobne Jakobince, čime je osigurao ostanak na vlasti, ali i potpunu političku izolaciju. U svibnju 1798. Direktorij šalje Napoleona u egipatsku ekspediciju kako bi ga udaljili iz Francuske. Nakon početnih uspjeha Francuska flota je uništena u Abukiru, čime je Napoleon ostao zarobljen u Egiptu. Istovremeno se događa ekspanzija na drugim frontama.

Francuska doseže vrhunac revolucionarne ekspanzije 1799. godine. Švicarska i Italija su okupirane i pretvorene u republike. No već potkraj 1798. godine organizirana je druga koalicija protiv Francuske u kojoj su sudjelovale sve reakcionarne snage. U koordinaciji sa pobunama lokalnog stanovništva uspjela je poraziti francuske snage i povratiti cijelu Italiju.

na pobunu protiv Direktorija. Nakon propasti Urote jednakih Babeuf je smaknut unatoč nastojanjima njegovih prijatelja Jakobinaca da ga spase. Povjesničari smatraju da je bio prvi revolucionarni komunist.

³¹ Connelly, *The French Revolution and Napoleonic Era*. Str. 174. i 175.

³² François-Marie de Barthelemy (20. listopad 1747. – 3. travanj 1830.) bio je političar i diplomat. Putem rojalističkog utjecaja izabran je u Direktorij u svibnju 1797. godine. Nakon državnog udara 4. rujna 1797. godine prognan je iz Francuske. Vraća se nakon Napoleonovog državnog udara i ulazi u Senat.

³³ Philippe-Antoine Merlin (30. listopad 1754. – 26. prosinac 1838.) bio je politički aktivan od samog početka revolucije. Bio je član Narodne skupštine, kasnije i Konventa. Nakon pada jakobinskog režima ulazi u Direktorij i postaje ministar pravosuđa. Nakon državnog udara 19. studenog 1799. optužen je za razne državne neuspjehe i prisilno je umirovljen

³⁴ Nicolas-Louis François de Neufchâteau (17. travanj 1750. – 10. siječanj 1828.) izabran je u Narodnu skupštinu, a kasnije i u Zakonodavnu skupštinu. Imao je zadaću organiziranja departmana Vosgesa. Za vrijeme Terora uhićen je zbog svojih političkih stavova, ali je ubrzo pušten nakon pada Jakobinaca. 8. rujna 1797. godine zamjenjuje Carnota u Direktoriju i postaje ministar unutarnjih poslova. Za vrijeme Konzulata od 1804. do 1806. godine bio je predsjednik Senata.

Porazi su prouzrokovali pad Drugog Direktorija i dolazak Jakobinaca na vlast. Državnim udarom 18. lipnja 1799. godine Jakobinci preuzimaju vladu i donose mjere javnog spasa, koje su trebale spasiti Francusku. Ali ove mjere su naišle na otpor buržoazije pa vladi nije preostalo ništa drugo nego zatražiti podršku vojske.³⁵

4.2. Period Konzulata (19.11.1799. - 18.5.1804.)

Skupina intelektualaca, političara i ideologa, koju je predvodio Sieyes³⁶, smatrala je Ustav iz 1795. godine odgovornim za teškoće u kojima se država nalazila. Budući da legalna izmjena ustava nije bila moguća prije isteka ustavnog roka od dvadeset godina, počeli su razmišljati o promjeni političkog poretka putem državnog udara. Nasilna smjena vlasti putem vojnog udara bila je uobičajena praksa u sestrinskim republikama. Izbor vođe vojnog udara je pao na Napoleona, koji se 9. listopada 1799. godine vratio iz Egipta i izveo državni udar 19. studenog 1799. godine. Zakonodavna vijeća su raspuštena, a Direktorij se raspao jer su tri člana dala ostavke. Suprotno očekivanjima urotnika Napoleon nije vratio vlast nakon državnog udara. Osnovana je prijevremena vlada u obliku konzularnog povjerenstva kojeg su činili Bonaparte, Sieyes i Roger Ducos, te dva povjerenstva koja su trebala sastaviti novi ustav. Ustav je donesen 15. prosinca 1799. godine. Pretvorio je buržoazijsku republiku u vojnu diktaturu.³⁷

Smatra se da je Revolucija završila ovim državnim udarom, koji ujedno označava i kraj demokracije. Uspostavljena je nova vlada. Izvršnu vlast je činio Konzulat koji se sastojao od Bonapartea, Cambaceresa³⁸ i Lebruna³⁹. Napoleon je bio prvi konzul i zapravo je imao

³⁵ Porazi i pobjede revolucije”, u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Enciklopedija povijesti svezak 13*, Goldstein str. 20.- 56.

³⁶ Emmanuel Joseph Sieyès (3. svibanj 1748. – 20. lipanj 1836.) poznatiji kao Abbé Sieyès, bio je jedan od glavnih političkih teoretičara Francuske revolucije. Odmetnuo se iz redova klera i prihvatio motive Trećeg staleža koji ga je izabrao za svog predstavnika. Stekao je slavu brošurama *Što je Treći stalež?*, koja je objavljena 1789. godine. Dao je značajan doprinos formulaciji Deklaracije o pravima čovjeka i građanina, te ukidanju feudalizma. Uspio je izbjeći proskripcije Terora te ponovno počinje politički djelovati nakon Termidorskog državnog udara. Svjestan krhkosti novoga režima isprva je odbio ući u Direktorij. U svibnju 1799. godine zamjenjuje svog protivnika Reubella u Direktoriju. Uz pomoć Bonaparteovih trupa organizira državni udar 19. studenog 1799. godine. Kratko je vrijeme bio Drugi konzul a onda je postao predsjednik Senata. Nakon 1800. godine odlazi u mirovinu.

³⁷ Porazi i pobjede revolucije”, u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Enciklopedija povijesti svezak 13*, Goldstein str. 56.- 59.

³⁸ Jean-Jacques-Régis de Cambacérès (18. listopad 1753. – 8. ožujak 1824.) bio je pristaša Francuske revolucije. Imao je umjerene političke stavove. Iako je glasao za smaknuće kralja želio je odgoditi izvršenje presude. U periodu Terora bio je zakonodavac i diplomat. Smatran je previše konzervativnim da bi bio jedan od petorice Direktora pa je prisilno umirovljen. Nakon državnog udara 19. studenog 1799. godine podupro je Napoleona i za nagradu je dobio mjesto Drugog konzula. Njegovo najpoznatije djelo je Građanski zakonik.

svu vlast u državi, dok su ostala dvojica konzula imala samo promatračku ulogu. Postojale su tri zakonodavne skupštine (Zakonodavna skupština, Tribunat⁴⁰ i Senat), ali njihove su se ovlasti stalno smanjivale. Napoleon je donio političku stabilnost koju je trebala srednja klasa, ali pod cijenu vojne diktature. U Francuskoj je revolucija poražena, ali na vanjskom planu je jačala. Nakon bitke kod Marenga u Italiji 14. lipnja 1800. godine ponovno su uspostavljene Cisalpinska i Ligurska Republika. Napoleon je svojim vojnim umijećem osigurao francusku hegemoniju u Europi. Mirom u Amiensu 25. ožujka 1802. godine priznata su Napoleonova osvajanja, a Britanija je vratila sve francuske kolonije. Napoleon se 1802. godine proglasio doživotnim konzulom, a 18. svibnja 1804. godine se proglasio francuskim carem s pravom nasljedne vlasti. Taj čin označio je definitivni raskid sa revolucionarnim nasljeđem. Tada su sestrinske republike pretvorene u kraljevstva pod kontrolom Bonaparteovog klana.⁴¹

³⁹ Charles-François Lebrun, duc de Plaisance (19. ožujak 1739. - 16. lipanj 1824.) bio je umjereni revolucionar a kasnije i rojalist. Nakon državnog udara 19. studenog 1799. godine postaje Treći konzul zadužen za financije i upravu.

⁴⁰ Tribunat je raspravljao o zakonima, ali nije mogao glasovati za njih. Zakonodavna skupština je glasovala o zakonima ali nije mogla raspravljati o njima, a Senat je potvrđivao zakone koje bi Zakonodavna skupština izglasala. Zapravo su većinu zakona predlagali Napoleon i njegovi suradnici.

⁴¹ „Porazi i pobjede revolucije i Parabola o Napoleonu Bonaparteu“, u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Enciklopedija povijesti svezak 13, Goldstein str. str. 59. - 83.

5. Batavijska Republika

Batavijska Republika se razlikovala od svih ostalih francuskih satelitskih država po postojanju dvjesto godina domaće republikanske tradicije koja je spriječila nametanje francuskih interesa. Nizozemski Patrioti podigli su Batavijsku revoluciju kako bi povratili “tradicionalne” slobode pet godina prije Francuske revolucije. Njihov pokušaj reforme nasilno je ugušen pruskom vojnom intervencijom a oni su pobjegli u Francusku. Unatoč tome što je francuska vojska bila odgovorna za uspostavu Batavijske Republike, nije postojala mogućnost čvrste francuske kontrole, jer su nizozemski Patrioti branili interese svoje zemlje. Batavijska Republika je dobar primjer nekompatibilnosti nacionalnih interesa Francuske i načela univerzalne revolucije. Suprotno, očekivanjima Nizozemska je sa svojim građanskim društvom bila jedan od najtvrdoglavijih i najproblematičnijih francuskih saveznika. Francuzi je nisu uspjeli podrediti, unatoč čestim državnim udarima i prijetnjama. Napoleon je smatrao Batavijsku Republiku previše neovisnom pa ju je zamijenio Holandskim Kraljevstvom 5. lipnja 1806. godine i postavio Louisa Bonaparte⁴² na nizozemsko prijestolje. Louis je želio biti nizozemski kralj i štitio je nizozemske interese što je dovelo do njegove smjene 1. srpnja 1810. godine.

Otpor nizozemskih patriota prema francuskoj dominaciji potjecao je od ideala kojeg je Francuska napustila-republikanskog samoodređenja. Iako bi bilo za očekivati da su države u kojima je proturevolucija bila jaka bile najproblematičnije saveznice, slučaj Batavijske Republike i Kraljevstva Holandije pokazuje nepomirljivost dva glavna načela revolucije: slobode i moći.⁴³

5.1. Batavijska revolucija i njezine posljedice

U drugoj polovici 18. stoljeća nizozemska država bila je politički podjeljena između provincijskog patricijata-Regenata⁴⁴ i Oranžista koji su bili pristaše Steadholdera⁴⁵. Srednje

⁴² Louis Napoléon Bonaparte (2. rujan 1778. – 25 srpanj 1846.), poznatiji kao Lodewijk Napoleon bio je Napoleonov mlađi brat. Služio je s njime u Egiptu i u Italiji. Pomogao je Napoleonu u državnom udaru protiv Direktorija. Kasnije se oženio sa Hortense de Beauharnais, kćeri Josefina de Beauharnais. Vladao je Kraljevstvom Holandije od 1806. do 1810. godine. Nakon toga je otišao u progonstvo u Austriju.

⁴³ Simon Schama, *Patriots and Liberators, Revolution in the Netherlands 1780. - 1813*, Harper Press, 2005. str. 14. i 15.

⁴⁴ Regenti su članovi vladajućeg gradskog patricijata. Mnogi Regenti zastupali su provincijske interese pa su bili protiv središnje vlasti

građanstvo uglavnom je podržavalo Regente, dok su niže građanstvo i reformirana crkva podržavali Steadholdera.

Degeneracija republikanskih vrijednosti pretvorila je Ujedinjene provincije u oligarhiju, u kojoj je velik dio političkih funkcija bio nasljedan. Tako je Steadholder dobio vladarske ovlast, koje su nasljedne 1747. godine. Unutarnja politička kriza i nezadovoljstvo poklopila se s ekonomskim propadanjem i političkom ovisnošću o Britaniji i Francuskoj. Tomu je pridonosila nesposobnost i politička slabost Williama V Oranskog⁴⁶, koji je bio okrivljen za nizozemski poraz u četvrtom Anglo-nizozemskom ratu. Taj rat je imao katastrofalne posljedice za Steadholdera i njegove pristaše. Država je bankrotirala a protivnici njegove vlasti su se radikalizirali i prisvojili moderniji republikanski jezik. Pojavila se ideja radikalne promjene političkih institucija po uzoru na Ameriku.

Nesposobnost Williama V. u vođenju rata prouzrokovala je jačanje otpora njegovoj vlasti. Nizozemci su podržali Amerikance u Američkoj revoluciji jer su njihovu emancipaciju smatrali ponavljanjem borbe koja je stvorila slobodnu nizozemsku državu. Ključnu ulogu u osiguravanju nizozemske potpore imala je propagandna kampanja američkog ambasadora Johna Adamsa, koji je donio nove ideje u nizozemsku politiku.⁴⁷

Početak Batavijske revolucije poznate i kao Pobuna Patriota, bila je objava pamfleta nizozemskom narodu (26. rujan 1781.), koji je pozvao na pobunu protiv Steadholdera. Tada je autor bio nepoznat, ali su povjesničari utvrdili da se radilo o barunu Joanu Derk van der Capellenu.⁴⁸ Pamflet predstavlja radikalnu promjenu dotadašnje politike. Uz tradicionalnu provincijsku anti-steadholdersku retoriku javlja se ideja ograničene reprezentativne demokracije i egalitarizma, koja nije zagovarala potpunu demokraciju. Bila je nepovjerljiva

⁴⁵ Steadholder je isprva bio glavni časnik u provincijama, zadužen za održanje zakona i mira. Nakon osamostaljenja postaje generalni upravitelj-vođa svih vojnih snaga i prvi ministar. U praksi je uvijek bio član Kuće Orange Nassau. Nakon 1747. godine Steadholderska pozicija postaje nasljedna i stječe karakteristike nasljedne monarhije.

⁴⁶ William V. Oranski (8. ožujak 1748 – 9. travanj 1806.), poznat i kao Willem Batavijski, bio je posljednji nizozemski Steadholder. Otac mu je umro 1751. godine pa je uslijedio dugi period regenstva. Na prijestolje je došao 1766. godine. Bio je slab vladar pod utjecajem svojih savjetnika, a kasnije i svoje žene princeze Wilhemine Pruske. Tokom Američkog rata za neovisnost zagovarao je poziciju neutralnosti. Nakon Francuske revolucije pridružio se Prvoj Koaliciji. Uz potporu Francuskih vojski prognani Patrioti su se vratili i osvojili Nizozemsku. Morao je pobjeći u Britaniju. U Britaniji služi britanskim interesima i pomaže im u sukobu s Batavijskom Republikom. Nakon Mira u Amiensu Napoleon mu nudi posjede u Njemačkoj u zamjenu za odricanje prava na Nizozemsku na što nije želio pristati, nego je zahtijevao kompenzaciju za gubitak Steadholderovih prihoda. Umro je u progonstvu u Njemačkoj.

⁴⁷ Schama, str. 25. - 63.

⁴⁸ Joan Derk, Baron van der Capellen (2. studeni 1741.- 6. lipanj 1784.) bio je nizozemski patricij i glavni ideolog Batavijske revolucije. Učio je pravo u Utrechtu, nakon čega se pokušao pridružiti Viteškom redu Staleža Overijssela. Budući da je odbijen postaje neprijatelj tradicionalnih političkih snaga. Prihvatio je prosvjetiteljske ideale i postao je zagovornik narodnih prava. Zagovarao je sudjelovanje u Američkom ratu za neovisnost. Bio je vođa Patriota do svoje smrti 1784. godine.

prema narodnim masama jer ih je smatrala oranžističkim oružjem. Umjesto toga ideja je propagirala vladavinu srednje klase-burghera⁴⁹ u kojoj bi građanstvo biralo političare za pojedine političke funkcije, koje više ne bi bile nasljedne niti bi se kupovale. Patriotski pokret se pozivao na slobodu koju su u prošlosti izborili slobodni batavijci. Ideološki je bio mješavina lokalne političke tradicije i novih ideja, a uzor mu je bila primitivna demokracija rane Republike. Anglo-saksonski filozofi (Thomas Hume, John Locke...) imali su više filozofskog utjecaja na Patriote, nego francusko prosvjetiteljstvo. Zbog velikog utjecaja religije u nizozemskom društvu, došlo je do integracije religijskih utjecaja u narodni pokret. Teolozi su pisali radove kojima su dali religijsko opravdanje prosvjetiteljskom konceptu građanske slobode i jednakosti. Primarni cilj patriotskog pokreta u ovoj fazi bio je povratak nekadašnjih nacionalnih sloboda i vrlina. Pokret proširuje anti-steadholderovsku političku platformu na dijelove stanovništva koji do tada nisu sudjelovali u politici. Glavni centri potpore su gradovi potpuno podređeni Steadholderu poput Deventera, Zwolla i Utrechta. Patrioti su zagovarali ponovnu uspostavu Schutterija-gradskih straža, koje su u 18. stoljeću svedene samo na statusni simbol elite i zato su 1783. godine pod njihovim pokroviteljstvom stvorene Slobodne pukovnije.⁵⁰ Patrioti su isprva bili u savezu s Regentima ali im je politički utjecaj bio umanjen pa su stavljali naglasak na reformu.⁵¹

William V. je zbog pritiska javnosti prisiljen smijeniti vojvodu Brunswika⁵², nakon čega se znatno pogoršao njegov politički položaj. U jesen 1783. godine Patrioti su ojačali savez sa Regentima, koji su ih koristili kao sredstvo političkog pritiska na Williama V., kako bi ga prisilili da se odrekne svojih privilegija. Slobodne pukovnije smatrali su sredstvom zaštite od oranžističkih masa. Nakon što su Patrioti predložili uvođenje direktne demokracije i ukidanje patricijskih privilegija u nacrtu ustava za Utrecht 23. travnja 1784. godine politički savez između Patriota i Regenata je propao. Gradsko vijeće Utrechta odbilo je glasovati o prijedlogu sve do rujna 1784. godine, kada su ga proglasili nevažećim. Kao odgovor na ove političke manevre Patrioti su zatražili potporu Slobodnih pukovnija što na kraju dovodi do ostavke Gradskog vijeća. Regenti su uvidjeli svoju pogrešku i obratili se Steadholderu za pomoć. Proglasom "Narode Utrechta" osuđuje se postupak Regenata i to je bio početak druge faze pobune u kojoj se srednja klasa bori protiv starog režima u Ujedinjenim Provincijama. U

⁴⁹ Sitni trgovci, zanatlije i mali prodavači koji su činili srednju klasu u Nizozemskoj

⁵⁰ Slobodne pukovnije bili su vojni odredi u kojima je služilo građanstvo. Osim što su imali veliku propagandnu i povijesnu važnost bili su i sredstvo političkog pritiska na Oranžiste. Zapravo su bili nizozemska verzija Narodne garde

⁵¹ Schama str. 64. - 73.

⁵² Louis Ernest od Brunswicka-Lüneburg-Bevern (25. rujna 1718. – 12. svibanj 1788.) bio je Regent a kasnije i savjetnik Williama V. Također je bio Kapetan-general nizozemske od 1750. godine do 1766. godine. Smijenjen je na zahtjev javnog mijenja 1783. godine

svibnju 1785. godine propao je pokušaj Patriota da se približe Steadholderu. Skupovi dobrovoljačkih odreda bili su prigoda za solidarnost i usklađivanje politike. Najveći od dobrovoljačkih skupova bio je u lipnju na kojem su se sudionici zakleli na obranu republikanskog ustava. Nekoliko tjedana kasnije donesen je Leidenski nacrt, prijedlog republikanskog građanskog Ustava. Među najvažnijim stavkama bile su načelo narodnog suvereniteta, sloboda govora i ukinuće nasljednih i plaćenih ureda.⁵³

Najveći uspjeh Patriota bio je odlazak Williama V. i Wilhemine iz Haaga u Nijmegen, 15. rujna 1785. godine koji je bio postignut u suradnji s Regentima. Patrioti tokom prve polovice 1786. godine postupno preuzimaju vlast u Utrechtu, zaključno sa 2. kolovozom 1786. godine kada je smijenjeno patricijsko gradsko vijeće i stvaraju svoje građansko vijeće, čime je Utrecht postao revolucionarna komuna. Jedna od slabosti patriotskog pokreta bilo je inzistiranje na demokratskom federalizmu. Umjesto da stvore jedinstven pokret, koji bi politički dominirao cijelom zemljom, zadovoljili su se postupnim preuzimanjem gradova i provincija, što je omogućilo njihovim protivnicima da se pregrupiraju.

Patrioti nisu htjeli zamijeniti postojeći sustav, nego su ga željeli reformirati, pa je na svim razinama vlasti uslijedila borba za političku prevlast između Patriota i saveza Regenata i Oranžista. Nedostatak centraliziranog državnog aparata i nedostatak simbola Starog Režima kojeg bi mogli srušiti jako je smanjio uspjeh revolucije. Nakon Brunswikovog odlaska Williama V. je savjetovao britanski ambasador James Hariss koji je predvodio reakciju. Francuska je sklopila savez s Patriotima u listopadu 1785. godine jer je htjela oslabiti britanski i pruski utjecaj u Nizozemskoj. Nakon što je konačni dogovor s Patriotima propao William V. se odlučio na vojnu intervenciju. Prva bitka građanskog rata dogodila se u rujnu 1786. godine tako što su pristaše Oranžista u provinciji Gerdeland napali patriotska sela Hattem i Elbourg. Kao reakciju Patrioti iz ostalih provincija organizirali su obranu koju je predvodio Herman Wiliem Daendels.⁵⁴ Zbog malobrojnosti Patrioti su izgubili bitku, sela su opljačkana, a stanovnici su se sklonili u obližnje gradove Kampen i Zwolle. Sudbina gerdelandskih Patriota ujedinila je ostale patriotske skupine, koje su počele planirati otpor. Stvoren je vojni kordon koji je pokrивao provincije Holandije, Utrechta i Oversijela.

⁵³ Schama str. 73. - 96.

⁵⁴ Herman Wilem Daendels (21. listopad 1762. – 2. svibanj 1818.) bio je sin Burgomstera Hattema. Studirao je pravo na sveučilištu u Harderwijku i doktorirao 10. travnja 1783. U Batavijskoj revoluciji služio je kao vojni zapovjednik. Nakon uspostave Batavijske Republike postaje zapovjednik haškog garnizona i pomaže izvršiti državni udar u siječnju 1798. godine. Daendels je držao nekoliko političkih funkcija, ali je morao odstupiti kada nije uspio spriječiti Anglo-Rusku invaziju na Nizozemsku. Kasnije ga je Louis Bonaparte proglasio guvernerom Nizozemskih Istočnih Indija.

Građanski rat je nužno radikalizirao Patriote koji su izgubili potporu ostatka Regentata. Zbog toga nisu imali političku većinu u Nizozemskim staležima pa nisu mogli provesti reforme. Amsterdamski patricijat koji je bio glavna opozicija Steadholderu nije želio narodnu revoluciju, jer su se bojali gubitka svojih privilegija u slučaju uspostave reprezentativne demokracije. 20. travnja 1787. godine Patrioti su svrgnuli Gradsko vijeće Amsterdama zato jer Regenti nisu htjeli financirati patriotsku vojsku. U svibnju Patrioti pobjeđuju Steadholderove snage u bitci kod Vreesvijka.⁵⁵

Pad Amsterdama pod kontrolu Patriota označio je vrhunac Batavijske revolucije i konačni politički raskid s Regentima. Do ljeta 1787. godine Ujedinjene provincije su bile podijeljene između zaraćenih strana; tri provincije su podržavale Patriote, dvije Steadholdera, a u dvjema nije bilo političke većine. Zbog opasnosti od pruske intervencije Patrioti su tražili francusko posredništvo. Pregovori su propali jer se William V. nije želio odreći svojih povlastica, pa se rat nastavio. 28. lipnja 1787. godine. Wilhemina je uhićena dok je putovala u Haag, što je bio casus belli koji je potaknuo prusku intervenciju. Dva mjeseca neuspješne diplomacije oko Wilhemininog oslobođenja zaključeno je pruskim ultimatumom 8. rujna 1787. godine ali Slobodne pukovnije su blokirale bilo kakav pokušaj diplomatskog rješenja spora i zato su 13. rujna Pruske trupe prešle granicu i počele osvajati patriotske gradove. Francuzi su napustili Patriote jer su se bojali njihovih demokratskih tendencija. Unatoč pripremama Slobodnih pukovnija za rat Nizozemska je ubrzo pala. Patriotska vojska se morala povući pred nadmoćnom pruskom vojnom silom pa je uslijedio pad Utrechtta 16. rujna. To je demoraliziralo ostatak Patriota što je dovelo do predaje Amsterdama 10. listopada. Patrioti nakon poraza bježe u progonstvo da bi izbjegli oranžističku represiju. Primarni razlog neuspjeha Batavijske revolucije bio je nedostatak vojne sile i nemogućnost masovne mobilizacije. Podjela patriotskog pokreta na provincijske frakcije također je bila problematična. Iskustva stečena u Batavijskoj revoluciji formirala su buduću politiku patriotskog pokreta.⁵⁶

Francuska je uglavnom ignorirala Patriote, osim malene novčane potpore, bili su prepušteni sami sebi. Unatoč tome Patrioti su nastavili propagandnu i političku djelatnost. Glavna rasprava vodila se oko reforme nizozemskih institucija. Pod utjecajem francuskog prosvjetiteljstva u ideologiji počinju prevladavati argumenti prirodnog prava. Johan Vlackenaer⁵⁷ napravio je nacrt za generalnu reformu Ujedinjenih provincija koji predlaže

⁵⁵ Schama str. 96.- 118.

⁵⁶ Schama str. 118. - 135.

⁵⁷ Johan Vlackenaer (21. siječanj 1759. - 1821. godina) boj je nizozemski odvjetnik, Patriot i diplomat.

osnutak Nacionalne skupštine koja bi imala veće ovlasti od Nizozemskih Staleža. Patrioti su se u ožujku 1788. godine sastali u Sv. Omeru gdje je stvorena Skupština Patriota koja ih je trebala predstavljati pred dvorom. Zbog međusobnih sukoba Patrioti su se podijelili na dvije frakcije: parišku koju je predvodio Vlackenaer i briselsku koju je predvodio grof Lambertus van Bejima. Vlackenaer je želio stvoriti savez između francuske i nizozemske slobode i zato se priključuje Revoluciji. U lipnju 1790. godine Nacionalna Skupština daje novčanu potporu patriotima.

Vlackenaer osniva Klub Montanjara, a Bejima Klub batavijskih Sankilota 1791. godine. Nizozemski Patrioti isticali su se sudjelovanjem u Revoluciji, što je bilo ohrabreno proklamacijama bratstva i univerzalizma u njezinoj ranoj fazi. Ali univerzalizam je zapravo postojao samo u teoriji, a u praksi su bili primarni interesi Francuske. Francuski revolucionari u početku nisu željeli ratovati, ali je smaknuće kralja i kraljice prouzročilo rat, u kojem se Francuska morala boriti za preživljavanje. Pomoć ostalim Patriotima davali su samo onda kad je to služilo interesima francuske vanjske politike. Jakobinci su smatrali da se Francuska mora boriti protiv Austrije i Pruske, ali nisu željeli ratovati sa Britanijom i Nizozemskom.⁵⁸

5.2. Prva faza Batavijske Republike

Prvi pokušaj oslobođenja Nizozemske bio je u sklopu belgijske kampanje Charlesa Dumourieza. U travnju 1792. godine Herman Daendels predlaže osnivanje Batavijske legije. Patrioti su izabrali krivog pokrovitelja jer je Dumouriez želio uspostavu Belgijske Republike kojoj bi bio zaštitnik, a osvojeni nizozemski teritoriji bi u pregovorima jamčio belgijski integritet. Batavijska legija ustrojena je kao Slobodna legija stranaca. U listopadu 1792. godine osnovan je Batavijski revolucionarni odbor. Dumouriezovi planovi su funkcionirali kroz 1792. godinu, ali u prosincu Konvent stavlja generale pod stroži nadzor pa je plan o Dumouriezovoj Belgiji propao. Francuska je objavila rat Nizozemskoj radi otvaranja rijeke Scheld za plovidbu u veljači 1793. godine. Nakon poraza u bitci kod Nerwindena u ožujku, Dumouriez je pokušao nagovoriti svoje trupe da krenu na Pariz, ali mu to nije uspjelo, pa je

Njegov otac bio je profesor prava na sveučilištu u Franckeru. 1782. godine i on je postao član Sveučilišta, ali je ubrzo izbačen zbog patriotske agitacije. Dobio je radno mjesto u Utrechtu gdje se pridružio Patriotima. Bio je vođa frizijskih Patriota. Nakon sloma Batavijske Revolucije bježi u Francusku, gdje se sa Bejimom se natjecao za vodstvo Patriota. Nakon osnutka Batavijske Republike postaje član nacionalne skupštine. Razočaran nizozemskom politikom prihvatio je mjesto nizozemskog ambasadora u Madridu. Kasnije je bio financijski savjetnik Louisa Bonaparte.

⁵⁸ Schama str. 135. - 150.

prebjegao Prvoj Koaliciji⁵⁹.⁶⁰ Dumouriezova izdaja osudila je batavijski pokušaj oslobođenja Nizozemske na propast. Batavijci su optuženi za izdaju i progonjeni zajedno sa svojim žirondinskim sponzorima.

Postrevolucionarna represija u Nizozemskoj nije bila osobito krvava, ali je bila učinkovita u potiskivanju revolucionarnih snaga. Regenti nisu htjeli proglasiti Steadholdera nasljednim vladarem i branili su svoje interese, što je oslabilo oranžistički režim. Svi pokušaji reforme gospodarstva propali su zbog sukoba između provincija. U takvoj atmosferi raslo je nezadovoljstvo naroda pa je većina povoljno gledala na mogućnost Revolucije. Pojavila se Patriotska književnost koja je kritizirala nizozemsko društvo. Pieter Paulus⁶¹ spojio je kršćansku doktrinu sa revolucionarnim egalitarizmom prirodnih prava u svojoj Disertaciji o jednakosti. Stvara se nizozemska verzija reprezentativne demokracije.⁶²

U novim uvjetima patriotska opozicija djelovala je pod krinkom književnih klubova, koje vlast nije smatrala prijetnjom. Istovremeno se tradicionalne političke snage nisu mogle efektivno suprotstaviti konceptu patriotske demokracije, pa je njihova potpora među građanstvom rasla. Tijekom 1794. godine francuske pobjede u Belgiji nadahnule su Patriote na pobunu. Amsterdamski Patrioti osnivaju Revolucionarni odbor i u listopadu podižu pobunu, koja je ugušena zbog nedostatka francuske pomoći. To je onemogućilo pobunu Patriota ali nije utjecalo na napredovanje francuske vojske. Patriote vodi Nacionalni revolucionarni odbor u Hertogenboschu pod zaštitom Francuza. U listopadu Daendels je pozvao na revoluciju i pokušao podići dobrovoljačke odrede u Hattemu i Elburgu. Daendelsova revolucionarna retorika alarmirala je francusko zapovjedništvo koje se nadalo pridobiti nizozemske uglednike. Francusko nepovjerenje u pouzdanost Patriota i veliki otpor obrambene linije na Wallu, u studenom su doveli do pokušaja sklapanja mira. Pregovori su propali zbog nepovjerenja koalicije prema Francuskoj, pa se rat nastavio. U prosincu su se rijeke zaledile što je omogućilo francuskoj vojsci da probije obrambenu liniju. Zbog

⁵⁹ Prva Koalicija sastojala se od reakcionarnih europskih zemalja od kojih su glavne bile Austrija koja je objavila rat Francuskoj 20. travnja 1792. godine, Prusija se pridružila nekoliko mjeseci kasnije, a Francuska je Britaniji objavila rat 1. veljače 1793. godine. 18. listopada 1797. godine Mirom u Campoformiju Prva Koalicija se raspada i Britanija ostaje sama u ratu protiv Francuske.

⁶⁰ Richard Munthe Brace, *General Dumouriez and the Girondins 1792-1793*, *The American Historical Review*, Vol. 56, No. 3, travanj 1951., str. 493. - 509.

⁶¹ Pieter Paulus (9. travanj.1754. – 17. ožujak 1796.) bio je nizozemski pravnik, porezni upravitelj i političar. Bio je jedan od glavnih ideologa patriotskog pokreta. Postao je student na sveučilištu u Utrechtu 1770. godine. Nacionalnu slavu stekao je objavom knjige protiv Steadholderovskog sustava. Diplomirao je pravo 10. prosinca 1775. godine. Zaposlio se na dvoru, ali je otpušten zbog afere oko ekspanzije flote. Priključuje se patriotima 1785. godine. Prihvatio je ideje Francuske revolucije i napisao disertaciju protiv ropstva. U 1795. godini bio je jedan od glavnih ljudi Revolucije. Jednoglasno je izabran za predsjednika Nacionalne skupštine, ali se na inauguraciji razbolio i umro je nakon nekoliko dana.

⁶² Schama str. 150.- 169.

brutalnosti pruskih i britanskih vojnika, većina stanovništva je podupirala Patriote i njihov je pothvat doživjela kao oslobođenje. Britanske trupe uskoro su napustile zemlju. Utrecht je kapitulirao 16. siječnja 1795. godine. William V je zajedno sa Wilheminom pobjegao u Britaniju 18. siječnja. 19. siječnja Patrioti su preuzeli Amsterdam i proglasili Batavijsku Republiku. Dosadašnje vladajuće strukture raspuštene su diljem zemlje i stvorena su privremena vijeća. Nacionalni Revolucionarni odbor preselio se iz Hertogenboscha u Amsterdam i postao je Nacionalno vijeće. Francuzi su jamčili integritet i neovisnost Batavijske Republike dok god je ispunjavala svoje obveze prema francuskoj vojsci, ali nisu željeli priznati novu državu sve do sklapanja mirovnog ugovora.⁶³

Započeli su pregovori o novoj državi; Patrioti su željeli smanjiti francuske financijske zahtjeve i osigurati što veću neovisnost nove nizozemske države. Francuzi su u početku obećali potpunu neovisnost i mogućnost samoodređenja Nizozemske, ali se vlast u međuvremenu promijenila. Termidorski režim želio je iskoristiti gospodarski i pomorski potencijal Nizozemske. Budući da Patrioti nisu bili dovoljno brojni da bi mogli kontrolirati Nizozemsku bez vojne sile, a obnavljanje Slobodnih pukovnija im nije bilo dopušteno, morali su se koristiti francuskom vojnom silom. 16. svibnja 1795. sklopljen je Haški sporazum koji je bio vrlo težak za Batavijsku Republiku: Morala je platiti ratnu odštetu od 100 milijuna guildera, ustupiti teritorije Maastrichta, Venla i Nizozemske Flandrije, obrambene utvrde u Belgiji su uklonjene, a luka Flushing je stavljena pod dualnu upravu. Potpisan je obrambeni savez sa Francuskom, iako je želja Patriota bila neutralnost. Tajna klauzula ugovora bio je ostanak i uzdržavanje 25 tisuća francuskih vojnika na teritoriju Batavijske Republike do uspostave mira s Koalicijom. Cijena pobjede Batavijske revolucije bilo je podređenje francuskim interesima.⁶⁴

31. siječnja 1795. godine proglašena su Prava čovjeka i građanina kojom su ukinute privilegije patricijske klase i koja je izjednačila sve građane pred zakonom. Ukinut je primat Reformirane crkve i proglašena vjerska jednakost. Batavijska revolucija primarno je bila političke naravi. Steadholderovi pristaše su uklonjeni sa svojih pozicija, ali nije bilo progona i društvenih nemira, te su prava vlasništva bila zajamčena. Patrioti su se politički podijelili na umjerene demokratske federaliste, koji su željeli sačuvati reformirani stari poredak, i na unitarističke republikance koji su željeli dokinuti provincijalnu autonomiju i stvoriti centraliziranu državu.

⁶³ Schama str. 170. - 195.

⁶⁴ Schama str. 195. - 210.

Treća skupina bili su konzervativni ostaci političkih snaga koje nisu bile dio Patriota. Stvorili su se batavijski politički klubovi, koji su često predstavljali provincijalne interese. Ostaci starog poretka poput Generalnih staleža Nizozemske i raznih municipijaliteta borili su se za političku vlast sa novim reprezentativnim skupštinama. Francuzi su željeli stabilnu Nizozemsku pa su pomogli Patriote u stabiliziranju situacije i potiskivanju starih snaga. 1. ožujka 1796. godine sazvana je prva Batavijska nacionalna skupština. Teoretski je svaki nizozemac imao pravo glasa, ali u praksi je izborno pravo bilo ograničeno imovinskim cenzusom. Sukob između federalista i unitarista se pojačao, a smrt Pietera Paulusa 17. ožujka spriječila je bilo kakvu mogućnost kompromisa. U početku su federalisti prevladavali uz pomoć konzervativaca, a unitaristi su bili marginalizirani što je potaklo jačanje izvan skupštinske opozicije u klubovima. U svibnju su izbili neredi u Amsterdamu, koje je vlast povezala s istovremenom Urotom jednakih u Francuskoj, i tako diskreditirala političke protivnike pred Francuzima. Nakon toga Vlackenaer se povlači iz politike i prihvaća službu diplomata u Španjolskoj. Vođa unitarista postaje Peter Vreede.⁶⁵ Provincije nisu željele unitarnu državu jer su smatrale da bi ona značila gubitak privilegija i potpunu prevlast Holandije, čije dugove nisu željele preuzeti. Pokušaj društvenih reformi uglavnom je zaustavljen od konzervativnih snaga. Tijekom siječnja 1797. godine ujedinjen je financijski sustav i uvedeni su jednaki porezi za sve provincije. 10. svibnja skupština je donijela konačni nacrt ustava, koji je odbijen u kolovožu, jer nijednoj strani nije bio prihvatljiv.⁶⁶

Nemogućnost pronalaska političke ravnoteže između raznih interesa prouzrokovala je propast prvog ustava. Umjesto političkih objašnjenja neuspjeha unitaristi su za neuspjeh prve skupštine okrivili „aristokratsku urotu“, što je dodatno radikaliziralo unitariste.

Nakon državnog udara u rujnu 1797. godine Jakobinci dolaze na vlast u Francuskoj, što je dovelo do promjene vanjske politike, koja je postala agresivnija. U listopadu kod Den Helderu Nizozemska je mornarica uništena u bitci sa Engleskom mornaricom. Nakon tog poraza Francuzi su se odlučili na intervenciju u nizozemskoj politici. U prosincu francuskog ambasadora Francois Noela zamjenjuje Charles Delacroix. Prema nalogu Direktorija

⁶⁵ Pieter Vreede (8. listopad 1750. – 21. rujna 1821.) bio istaknuti kritičar loše vladavine Steadholdera i urbanog patricijata. Radio je kao proizvođač vune u Leidenu, gdje je bio član društva pisaca i čitatelja koje je kritiziralo društvene prilike u Nizozemskoj. U 1780-ima Batavijska revolucija je izbila u Nizozemskoj. Vreede se priključuje Revoluciji i zajedno sa svojim prijateljem Wijbo Fijnjeom izrađuje Leidenski ustav. Nakon pada Batavijske revolucije odlazi u Belgiju gdje 1790-ih također izbija Revolucija. Nakon toga odlazi u Brabant. Nakon što su Francuzi osvojili Brabant 1794. godine daje im podršku i postaje član Batavijskog revolucionarnog odbora. Nedugo nakon proglašenja Batavijske Republike postaje član Nacionalne skupštine u kojoj predstavlja interese Brabanta. Nezadovoljan političkim prilikama u Nizozemskoj organizira državni udar u siječnju 1798. godine i osniva Izvršni Direktorij. Nakon državnog udara u lipnju bježi u Francusku. Nastavio je političku karijeru u Ujedinjenom Nizozemskom Kraljevstvu 1815. godine kao predstavnik provincije Brabanta.

⁶⁶ Schama str. 210. - 270.

pokušao je nametnuti nacrt ustava temeljen na Francuskom ustavu iz 1795. godine. 22. siječnja 1798. godine unitaristi su uz Delacroixovu i Daendelsovu pomoć izvršili državni udar. Federalisti su uklonjeni iz Nacionalne skupštine koja se onda proglasila Ustavotvornom skupštinom koja je trajno zasjedala. Ukinuta je provincijska autonomija i uspostavljen je Izvršni Direktorij. Napokon je uveden novi ustav.⁶⁷

Novi Ustav iz 1798. godine je ipak bio rezultat ustavnih rasprava koje su se odvijale u proteklim mjesecima, a Delacroixovi savjeti su odbijeni. Uvedeno je opće pravo glasa za muškarce, pravo revizije ustava nakon određenog vremena i odbijeno je dvodomno zakonodavstvo, uz obrazloženje da bi to omogućilo političku prevlast aristokracije. Političke pozicije više nisu mogle biti nasljedne. Prihvaćen je ekonomski liberalizam. Ukinuti su cehovi i unutarnje carine, kao i u svim francuskim satelitima. Izvršna vlast se sastojala od Direktorija i osam agencija (Vanjskih poslova, Policije i Unutarnjih poslova, Prava, Financija, Rata, Mornarice, Nacionalnog obrazovanja i Nacionalne ekonomije). Ukinuta je porezna kvota i sve provincije i slojevi stanovništva su izjednačeni u poreznim obvezama. Ustav je bio odgovor na nizozemske probleme i bio je polazišna točka uspostave unitarne države. 23. travnja 1798. godine. Novi ustav je prihvaćen na referendumu na kojemu su samo unitaristi smjeli glasovati.

Batavijski Direktorij nije bio spreman predati vlast jer su smatrali da su jedino oni pravi predstavnici naroda. Nastavili su zatvarati federaliste, a s vremenom su počeli zatvarati i ostale protivnike. Delegati su počeli napuštati Ustavotvornu skupštinu. U svibnju vladajući unitaristi odlučili su da neće održati izbore za novu Narodnu skupštinu, što je dovelo do njihovog pada.

Tallyrand je odlučio smijeniti Delacroixa zbog pritužbi nizozemske opozicije. Izbile su napetosti između Nizozemske i Francuske vojske, naročito u Flushingu koji je bio pod dualnom upravom. Agenti⁶⁸ su bili nezadovoljni jer su morali u potpunosti preuzeti administraciju zemlje, čak i one dužnosti o kojima je trebao brinuti Direktorij, a nisu imali političku moć. Nakon savjetovanja sa Tallyrandom Daendels 12. lipnja 1798. godine smjenjuje Batavijski Direktorij uz francusku potporu. Izabran je novi Direktorij koji je bio sastavljen od umjerenih unitarista.⁶⁹

Nova vlast je zagovarala političko pomirenje pa je oslobodila sve političke zatvorenike. U srpnju je izabrana nova Narodna skupština. Politički procesi su počeli

⁶⁷ Schama str. 271. - 310.

⁶⁸ Funkcija agenta je bila slična suvremenoj funkciji ministra

⁶⁹ Schama str. 311. - 355.

funkcionirati i omogućena je dosljedna primjena ustava. Pravilo da direktori moraju biti stariji od 40 godina uzrokovalo je nezadovoljstvo mlađih političara. Batavijski Direktorij je zbog dobnog ograničenja tijekom vremena postajao sve konzervativniji, a funkcioniranje izbornog sustava ponovno je stvorilo federalističku opoziciju u vladi. Iako u teoriji nije bilo imovinskog cenzusa za izbor na političke položaje, u praksi je postojao, jer se zbog financijske krize državni aparat nije mogao financirati. Britanska pomorska blokada je uništila gospodarstvo i osiromašila stanovništvo. Gospodarsku situaciju dodatno je pogoršavala odšteta koju je Batavijska Republika morala plaćati Francuzima. Uvedena je državna socijalna pomoć. U listopadu je vlada pokušala zabraniti cehove radi oslobođenja radne snage, ali nije uspjela zbog protivljenja lokanih vlasti. Primarni problem s kojim su se unitaristi susreli u pokušaju reformiranja države bio je nedostatak državnog aparata koji bi mogao provoditi njihove naredbe. Umjereni unitaristi zbog opozicije nisu mogli provesti reforme koje su željeli bez pribjegavanja sili. Isprva su vidjeli demokraciju kao put prema nacionalnoj obnovi, ali s vremenom je postalo jasno da ona sprječava stvaranje unitarne države, pa se ciljevi demokracije i reforme postupno razilaze.⁷⁰

Druga Koalicija⁷¹ je organizirala Anglo-Rusku ekspediciju u sklopu Rata Druge koalicije. Ekspedicija je trajala od 27. kolovoza do 19. studenog 1799. godine. Ekspedicija je organizirana na temelju netočnih podataka. Zahvaljujući izvještajima oranžističkih pristaša u Nizozemskoj, nezadovoljstvo Nizozemaca sa uvjetima saveza sa Francuskom i općenitom situacijom u Batavijskoj Republici, protumačeno je kao potpora za restauraciju Oranžista. Koalicija je očekivala masovni ustanak stanovništva koji bi podržao reakciju, kao u Italiji i u manjoj mjeri u Švicarskoj. Francuzi su u početku na tlu Batavijske Republike imali samo 10.000 vojnika koje su morali rasporediti po cijeloj zemlji, jer nisu znali gdje će Koalicija napasti. Britanci su se iskrcali na sjeveru Holandije na poluotoku Den Helderu kojeg su osvojili nakon što su prisilili Nizozemske snage pod Daendelsom na povlačenje. Batavijska flota je kapitulirala i Britanci su je zaplijenili. Najgori trenutak za Francusko-Batavijski savez bio je nakon bitke kod Alkamaara 10. rujna 1799. godine, kada je francuski general Brune pokušao spriječiti spajanje Ruskih i Britanskih snaga, ali je izgubio. Invazija je ujedinila razjedinjenu Batavijsku Republiku, pa se strateška situacija uskoro okrenula u korist Francusko-Batavijskog saveza. Izostala je očekivana potpora stanovništva, jer Nizozemci nisu željeli povratak Steadholdera, a Batavijska vojska nije prebjegla Koaliciji, kako je bilo

⁷⁰ Schama str. 355. - 389.

⁷¹ Britanija i Austrija su stvorile Drugu Koaliciju protiv Francuske koja je uključivala i Rusko Carstvo 1798. godine.

očekivano. Batavijska vojska pojačana Nizozemskom nacionalnom gardom i francuskim jedinicama pobjeđuje snage koalicije u bitci kod Bergena 19. rujna. Nakon toga snage koalicije postupno gube inicijativu i povlače se na poluotok Den Helder gdje ih do listopada opsjedaju Batavijske i Francuske snage. Vojvodu od Yorka je nedostatak zaliha prisilio na pregovore. Dogovoreno je primirje i koalicijskim je trupama dopušteno da se evakuiraju zajedno sa malobrojnim oranžističkim pristašama. Ekspedicija je zaustavila većinu političkih aktivnosti jer su svi financijski resursi bili usmjereni na obranu. Dio Batavijskog Direktorija bio je uvjeren da je Francuska Republika pred propašću, pa je pokušao pregovarati sa pruskim kraljem Fredericom Williamom III. Ponudili su mu mjesto nasljednog predsjednika koje je on odbio. Francuski Direktorij ubrzo je otkrio urotu i htio je smijeniti ljude odgovorne za nju, ali tada se dogodio Napoleonov državni udar, koji je srušio režim Francuskog Direktorija. Glavni problemi Batavijske Republike kroz cijelo prvo razdoblje njezina postojanja bili su politička nestabilnost i ovisnost o Francuskoj, čiji su zahtjevi za financiranjem stalno rasli i tako su uništili nizozemsko gospodarstvo.⁷²

5.3. Batavijska Republika pod Napoleonom

Nakon dolaska Napoleona na vlast, mnogi su se nadali poboljšanju odnosa između Francuske i Batavijske Republike. Amsterdamski bankari odbili su financirati Napoleonov pohod na Italiju 1800. godine. Napoleon je kao i većina Francuza bio uvjeren da je Nizozemska jako bogata, a da su priče o siromaštvu samo izlike za neispunjavanje obveza prema Francuskoj. Nizozemska je pretvorena u pomoćni instrument imperijalističkog ratnog stroja. Mirom u Lunevillu 1801. godine Austrija priznaje sestrinske republike. Druga Koalicija se raspala i Britanija je ostala sama protiv Francuske. Napoleon je želio potpuno podrediti sestrinske republike i pretvoriti ih u poslušne instrumente francuske politike. Ustavnim intervencijama i državnim udarima htio je podčiniti unutarnje sukobe, ali i nacionalizam u sestrinskim republikama. Budući da su bile vojno ovisne o Francuskoj, sestrinske republike su morale slijediti Napoleonove naredbe. Napoleon je proglasio kraj Revolucije. Koalicija je priznala njegova osvajanja, u zamjenu za jamstvo zaustavljanja revolucionarnog pokreta.

⁷² Schama str. 389. - 399.

Napoleon je odlučio promijeniti Batavijski ustav, kako bi smanjio batavijsku neovisnost. Generalna amnestija Oranžista 25. ožujka 1801. godine proglašena je prema napatku Ambadora Semonvillea. Uskoro je predložena revizija ustava, koja je trebala ograničiti reprezentativnu demokraciju. Zbog političkih teškoća koje je Batavijska Republika imala, potpora za reviziju je bila velika, iako se većina političara protivila uspostavi sistema sličnog Francuskom Konzulatu. Patrioti su smatrali da će revizija omogućiti provođenje njihovih reformi, federalisti su vidjeli priliku za refederalizaciju zemlje, a mnogi političari su se nadali da će im revizija omogućiti da dobiju moć. Tri direktora su bili revizionisti, a dvojica su se protivila reviziji ustava. Prva revizija je predviđala ukinuće Nacionalne skupštine i refederalizaciju zemlje, čemu se skupština protivila. Prvi projekt ustava koji se temeljio na Francuskom ustavu iz 1799. godine nacionalna skupština je odlučno odbila. 14. rujna 1801. godine tri direktora i njihove pristaše izvršili su državni udar uz pomoć francuskih vojnika i nametnuli novi ustav. Izvršni Direktorij pretvoren je u Državnu regenciju koja je birala zakonodavno tijelo čije su ovlasti smanjene. Izborna demokracija je postala formalnost i uveden je imovinski cenzus. Državni udar je bio početak Reakcije.⁷³

Na većini politički funkcija Patriote su zamjenili oranžistički Regenti. Većina reformi je u praksi poništena i vraćaju se stare tradicije. Cehovi su ponovno uspostavljeni na indirektan način; građani koji nisu bili njihovi članovi morali su plaćati dodatne poreze. Svi daljnji pokušaji društvene reforme su onemogućeni. Patrioti su se pokušali pobuniti, ali njihov pokušaj je propao.

25. ožujka 1802. godine potpisan je Amienski sporazum, kojim je Batavijska Republika dobila međunarodno priznanje. Rutger Jan Schimmelpenninck⁷⁴ bio je nizozemski predstavnik na pregovorima. Nizozemske kolonije su vraćene Batavijskoj Republici osim Cejlona kojeg su pripojili Britanci. Nizozemci su se nadali u moguću uspostavu neutralnosti, ali Napoleon na to nije želio pristati, jer se samostalna Batavijska Republika ne bi mogla oduprijeti britanskom utjecaju. Napoleon je jasno rekao što misli o nizozemskoj neovisnosti:

⁷³ Schama str. 400. - 417.

⁷⁴ Rutger Jan Schimmelpenninck (31. listopada 1761. – 15. veljače 1825.) bio je nizozemski političar, diplomat i pravnik. Rođen je u ogranku plemićke obitelji Schimmelpenninck van der Oye u Deventeru. Doktorirao je suvremeno pravo na sveučilištu u Leidenu. Branio je Rousseauove argumente prirodnog prava i s naklonošću je gledao na Američki ustav. Podržavao je reprezentativnu demokraciju, ali samo za bogato građanstvo kojemu je pripadao. Bio je pristaša Patriota. Nakon uspostave Batavijske Republike bio je u privremenoj vladi Amsterdama, a uskoro je izabran i u Nacionalnu skupštinu, gdje se pridružio umjerenijoj struji. 14. lipnja 1798. godine postavljen je na mjesto nizozemskog ambasadora u Parizu. Nakon Napoleonovog državnog udara u studenome 1799. godine približio se Napoleonu. Bio je nizozemski predstavnik na pregovorima u Amiensu. Nakon toga kratko služio kao nizozemski ambasador u Londonu, ali 1803. godine se vraća u Francusku. Od travnja 1805. do lipnja 1806. godine bio je vrhovni ministar. Na čelu države ga je zamijenio Louis Bonaparte, a 1811. godine ulazi u Carski Senat. Kasnije je bio zastupnik u Prvom domu Generalnih staleža Nizozemskog Kraljevstva.

Batavijska Republika je bila satelit kojemu je Francuska dala neovisnost u zamjenu za poslušnost i financijske usluge.

U proljeće 1803. godine počele su francuske pripreme za rat protiv Britanije, u sklopu kojih je Batavijska Republika praktički okupirana. Potpisan je novi sporazum koji je obvezao Batavijsku Republiku na uzdržavanje svih francuskih vojnika na njezinom teritoriju i na plaćanje visoke ratne donacije, koja je uništila već ionako slabe državne financije. Postalo je jasno da je ugrožen i posljednji ostatak nizozemske samostalnosti. Zbog bankrota i refederalizacije također je prijetila opasnost dezintegracije Batavijske Republike na provincije od kojih se sastojala. Zbog ukinuća porezne reforme nije bilo moguće podići državne prihode pa je bankrot bio neizbježan. Bankrot je izbjegnut jedino pomoću zajmova koje su banke posuđivale državi.

Napoleon je bio nezadovoljan batavijskom neposlušnošću i neučinkovitošću, a bojao se i oranžističkog utjecaja koji je Batavijsku Republiku mogao pretvoriti u britanski instrument s kojim bi potkopali njegovo carstvo. Stoga je Napoleon počeo razmišljati o ponovnoj promjeni državnog uređenja u Batavijskoj Republici. Napoleon je odabrao Schimmelpennicka za novog vođu Batavijske Republike. Kada je u studenom 1804. godine ilegalna trgovina između Britanije i Nizozemske dosegla vrhunac Francuzi preuzimaju upravu nad lukama. Kao odgovor na ovaj potez Državna regencija je zabranila svim batavijskim službenicima da primaju naredbe od Francuza. U veljači 1805. godine Državna regencija je raspuštena, a 10. svibnja 1805. godine Schimmelpennick je dobio čin Vrhovnog ministra (Raadpensionaris), koji mu je davao ovlasti veće od Steadholderovih. Imao je svu vlast u rukama a Zakonodavno tijelo koje se sastojalo od devetnaest članova nije imalo nikakvog utjecaja. Vladao je pomoću Državnog vijeća, koje je odobravalo njegove prijedloge zakona. Novi ustav potvrđen je plebiscitom. Patrioti su posve izbačeni iz politike. Zamijenili su ih Oranžisti od kojih su mnogi postali vjerni novom režimu. Unatoč tome što je Schimmelpennick propagirao federalizam, stvorena je unitaristička država. Pomoću tradicionalnih političkih snaga ostvarena je centralizacija, koju Patrioti nisu uspjeli ostvariti. Stvoreni su temelji moderne nacionalne nizozemske države. Pet sekretarijata (Rata, Mornarice, Vanjskih poslova, Unutarnjih poslova i Financija) upravljalo je državom. Središnja vlast preuzela je većinu političkih ovlasti, a lokalne vlasti mogle su nadzirati samo stvari koje nisu bile od nacionalne važnosti. Zbog financijske krize mnoge lokalne političke funkcije više nisu predstavljale bogatstvo i moć nego trošak, zato su se lokalni činovnici bili prisiljeni podrediti središnjoj vlasti.

Francuska je bila zadovoljna političkom aktivnošću u Batavijskoj Republici, ali provedene reforme mogle su prouzročiti jačanje nacionalizma, što nije odgovaralo Napoleonu. U Švicarskoj su Francuzi propagirali federalizam, a ujedinjenje Italije bilo je zaustavljeno, kako ne bi ugrozilo francuske interese. Napoleon je u to vrijeme stvarao nova kraljevstva koja je dodijelio članovima svoje obitelji. Nizozemsku je želio dati svom bratu Louisu Bonaparteu. Iskoristio je Schimmelpennickov gubitak vida kao izgovor za promjenu državnog uređenja. Suočeni s mogućim pripojenjem Francuskom Carstvu, nizozemski političari su stvorili Veliku komisiju, koja je trebala očuvati nizozemsku neovisnost. Odlučili su prihvatiti da Nizozemska postane bonapartistička monarhija. 4. lipnja 1806. godine Schimmelpennick je dao ostavku, a idućeg dana Louis Bonaparte prihvaća nizozemsku krunu. Nastalo je Holandsko Kraljevstvo.⁷⁵

⁷⁵ Schama str. 454. - 494.

6. Švicarska

Švicarsku krajem 18. stoljeća potresaju unutarnji sukobi između podređenih i dominantnih kantona. Kantoni Vaud i Friburg 1780-ih su se borili protiv bernske dominacije. Chenauxova urota koja se borila protiv Bernske dominacije nad Vaudom otkrivena je i ugušena 1781. godine. Nakon toga Revolucionari su otišli u progonstvo u Pariz gdje su 1790. godine osnovali Halvetski klub.⁷⁶ Švicarski reformatori podupirali su Francusku revoluciju jer su vidjeli mogućnost emancipacije podređenih teritorija i izjednačavanje svih Švicaraca pred zakonom. U prosincu 1797. godine Frederic Cesare de La Harpe⁷⁷ uspijeva uvjeriti Direktorij u korisnost francuske intervencije u Švicarskoj.

U siječnju 1798. godine vojska Francuske Republike prešla je granicu Švicarske Konfederacije. Francuzi se nisu zaustavili samo na garantiranju slobode Vauda, okupirali su čitavu zemlju. 12. travnja 1798. godine proglašen je novi ustav baziran na francuskom modelu i stvorena je Halvetska Republika. Unatoč švicarskoj tradiciji republikanizma i slobode, novonastala unitarna republika susrela se sa znatnim otporom stanovništva jer su univerzalizam francuske revolucionarne retorike i francuske ideje o slobodi bili u suprotnosti sa tradicionalnim švicarskim shvaćanjem slobode.⁷⁸

6.1. Usporedba švicarskog i francuskog koncepta slobode

Švicarska politička elita u kasnom 18. stoljeću s velikim je interesom promatrala revolucionarne promjene u Francuskoj i Sjevernoj Americi. Pod utjecajem duha prosvjetiteljstva europski intelektualci kritizirali su stare političke strukture, a posebno oligarhijsku dominaciju. Svaki plan reforme tradicionalnih modela političke reprezentacije, kako bi se omogućio pristup novim političkim snagama propao je u Švicarskoj, kao i u svim starim europskim republikama. Reforma je bila moguća jedino uz vanjski pritisak

⁷⁶ Michel Vovelle, *I giacobini e il giacobinismo*, Editori Laterza, 2009., str. 68. - 74.

⁷⁷ Frederic Cesar de La Harpe rođen je 1754. godine u kantonu Vaud. Diplomirao je pravo na sveučilištu u Tubingenu 1774. godine, Nakon čega je otputovao u Rusiju. Tamo je bio tutor djeci Pavla I. Nakon izbijanja Francuske revolucije, iz Petrograda je organizirao vaudski ustanak. 1794. godine vraća se u Švicarsku, a potom odlazi u Pariz gdje pokušava osigurati francusku podršku oslobađanju Vauda i Fribourga od Bernske dominacije.

⁷⁸ Marc H. Lerner, *The Helvetic republic: An ambivalent reception of French revolutionary liberty*, French History, vol. 18, 2004. str. 1.

Francuske.⁷⁹ Francuzi su pokušali nametnuti unitarnu ne-religioznu slobodu protivno želji Švicaraca, koji su željeli sačuvati lokalne privilegije i slobode.

Švicarci su se smatrali slobodnima puno prije Francuske revolucije, ali svi pojedinci nisu jednako sudjelovali u ovoj slobodi. Sloboda je za Švicarce predstavljala jednakost članova unutar zajednice i bila je čvrsto povezana sa idealom kolektivnog samoupravljanja. Prava zajednice bila su vrjednija od prava pojedinca. Većina vanjskih kantona poput Berna imali su ograničeno pravo građanstva, što je dovelo do oligarhijskog ustroja. U tim kantonima gradovi su vladali mnogim ruralnim područjima koja su imala malo političkog utjecaja. Drukčija situacija vladala je u Unutarnjoj Švicarskoj gdje je većina stanovnika imala pravo glasa u Narodnoj skupštini- Landsgeimende-u.

Građani unutarnjih kantona poput Schwyza smatrali su svoj oblik samoupravljanja oličenjem švicarske slobode. Francusko shvaćanje slobode bilo je usredotočeno na pojedinca i njegova prava. Nova sloboda definirala se u opreci prema “feudalnom despotizmu”. Sukob između ova dva shvaćanja bio je neizbježan, jer je francuska pojedinačna sloboda imala destabilizirajući učinak na švicarski oligarhijski sistem.⁸⁰

Nakon pada vanjskih oligarhijskih kantona Švicarci su pokušali spojiti švicarsko kolektivno shvaćanje slobode sa novim francuskim principima i tako očuvati svoje uređenje. Tvrdili su da nema razloga za francusku intervenciju, jer su Švicarci prakticirali principe francuske slobode i prije samih Francuza. Pokušaj očuvanja slobode unutarnjih Švicaraca putem sličnosti između švicarske i francuske slobode nije uspio jer su razlike bile prevelike.

Švicarci su se protivili reprezentativnoj demokraciji jer su je smatrali aristokratskom, a samo su direktnu demokraciju smatrali ispravnom demokracijom. Za Švicarce demokracija je ovisila o izbornoj sposobnosti Landsgeimende-a, a izbor jedne institucije kroz drugu instituciju smatran je aristokratskom vladavinom, unatoč tome što je prvu instituciju odabrao narod. Religiozni Švicarci su se protivili novim pravima i slobodama jer su sloboda vjeroispovijesti i potencijalna sloboda nastanjivanja za sve švicarske građane bilo gdje u Švicarskoj bili vrlo opasni za kolektivne religijske kompromise na kojima je počivala Švicarska Konfederacija.

Zbog dekrizantizacijske misije rane Francuske Republike kao i zbog separacije Crkve i Države koju je proveo Francuski Direktorij, stanovnici katoličkih i protestantskih regija Švicarske smatrali su da je njihova religija ugrožena novim ustavom i unitarnom državom.

⁷⁹ The Napoleonic Empire and the New European Political Culture, War, Culture, and Society, 1750 - 1850 urednici: Michael Broers, Peter Hicks, Augustin Guimera, Palgrave macmilan, 2012.

⁸⁰ Marc H. Lerner, The Helvetic republic: An ambivalent reception of French revolutionary liberty, French History, vol. 18, 2004. str. 2. - 6.

Švicarci su smatrali da im je Bog podario slobodu i ustav njihovih predaka pa zato nisu željeli mijenjati svoje državno uređenje. Zbog toga je sukob između reformista i tradicionalnih snaga bio neizbježan.⁸¹

6.2. Halvetska Republika (12.4.1798. - 19.2.1803.)

Nakon francuske garancije zaštite La Harpe i njegovi pristaše protjeruju predstavnike bernske vlasti i proglašavaju Lemansku Republiku 24. siječnja 1798. godine. Bernske vlasti su planirale vojno vratiti Vaud, ali četiri dana kasnije francuske trupe su napale Švicarsku u svrhu zaštite slobode Vauda. Pad ostatka Švicarske nije bio siguran. Dok su Francuzi pregovarali sa Bernom švicarski kantoni su se reformirali i dali jednaka prava ruralnoj populaciji.

Pregovori koji su trebali osigurati jednakost i slobodu Vauda u Švicarskoj Konfederaciji nisu uspjeli. General Brune slijedi naredbe Direktorija i pod opravdanjem anti-feudalne revolucionarne retorike napada klimavu staru konfederaciju i njezin najjači stup Bern. Unatoč svojoj republikanskoj vojnoj tradiciji, Bern nije mogao dugo izdržati protiv nadmoćne francuske sile, pao je 5. ožujka 1798. godine nakon kratke bitke. Nakon pada Berna i pljačke njegove riznice ancien regime u Švicarskoj nije mogao opstati. Pitanje njegove zamjene bilo je kritično za ruralne kantone Alpske Švicarske.

Nakon što je pokušaj Švicaraca da očuvaju svoje uređenje propao, general Brune proglašava jednu i nerazdjeljivu Halvetsku Republiku. Protivno željama mnogih Švicaraca to je bila centralistička unitarna država koja je dokinula mnoge švicarske tradicije. Peter Ochs⁸² napravio je nacrt unitarnog ustava koji je trebao poslužiti kao polazišna točka za raspravu, ali ga je nakon određenih izmjena koje su napravili Direktori Reubell i Merlin de Douai, Francuski Direktorij nametnuo kao Ustav.⁸³ 12. travnja 1798. godine proglašena je Halvetska republika čiji je Direktor bio La Harpe. Zakonodavna vlast sastojala se od dva doma kao u Francuskoj. Svaki od kantona birao je četiri delegata za Senat (gornji dom) i osam delegata za Veliko Vijeće (donji dom). Izvršnu vlast imao je Direktorij koji se sastojao od pet osoba.

⁸¹ Marc H. Lerner, *The Helvetic republic: An ambivalent reception of French revolutionary liberty*, French History, vol. 18, 2004. str. 65. - 70.

⁸² Peter Ochs rođen je 1752. godine u Francuskoj u obitelji koja je potekla iz Bazelske aristokracije. 1769. godine preselio je u Basel, a doktorirao je pravo 1776. godine na tamošnjem sveučilištu. Postao je magistrat i počeo se baviti politikom. Nakon izbijanja Francuske revolucije postao je pristaša revolucionarne reforme i zajedno sa La Harpeom je pozvao na francusku intervenciju.

⁸³ Marc H. Lerner, *The Helvetic republic: An ambivalent reception of French revolutionary liberty*, French History, vol. 18, 2004., str. 65. - 68.

Politički nova država bila je podijeljena između pristaša starog sustava-federalista i liberalnih republikanaca-unitarista.

Peter Ochs je stvorio modernu nacionalnu državu organiziranu na centralističkim principima. Prvi puta u švicarskoj povijesti ukinuta je lokalna samouprava. Uvedeni su principi jednakosti pred zakonom, trodioba vlasti, suvereniteta naroda i reprezentativne demokracije. Zajamčena su prava pojedinca: sloboda mišljenja, sloboda vjeroispovijesti, sloboda tiska i zaštita privatne imovine. Tradicionalno moćni gradski kantoni izgubili su svoja okolna ruralna područja, a s njima i bogatstvo i moć. Poništene su razlike u pravnom statusu između patricija, građana, novih građana i podanika. Tako su svi Švicarci izjednačeni u statusu. Tradicionalna patricijska aristokracija izgubila je veliki dio svog političkog utjecaja. Do svibnja 1798. godine ukinuto je kmetstvo koje je još postojalo u određenim dijelovima Švicarske, a agrarna reforma omogućila je kmetovima otkup zemlje koju su obrađivali. Na temelju francuskog modela uspostavljena je stroga divizija Crkve i Države. Crkvena imovina je zaplijenjena i proglašena vlasništvom države. Židovsko stanovništvo oslobođeno je osobnih poreza, ali Židovima su i dalje uskraćena građanska prava. Mnoge planirane reforme, poput slobodne trgovine, nisu mogle biti provedene do Revolucije 1848. godine.

Podređene zemlje koje su bile vezene za gradove putem feudalnih obveza prihvatile su novi sustav vlasti jer im je donio emancipaciju. Tradicionalni kantoni unutarne švicarske smatrali su da im je oduzeta njihova tradicionalna konfederativna sloboda.⁸⁴ U svibnju 1798. godine Kantoni Uri, Schwyz i Nidwalden protiv Francuza su podignuli vojsku koju je vodio Alois von Reding.

Švicarci su uspjeli poraziti Francuze kod Rothertuma i Morgatena, ali gubici su bili veliki pa je postalo očito da pobjeda u ratu nije moguća. 13. svibnja sklopljeno je primirje s Francuzima. Sazvan je Landsgeimende na kojem je donesena odluka da se kapitulira, uz uvjet da Francuzi garantiraju zaštitu religije i vlasništva. Kao jedan od uvjeta kapitulacije tri pobunjenička kantona spojena su u jedan što je ograničilo njihov politički utjecaj. Međutim Francuzi nisu poštovali dogovor pa je prije kraja godine izbio još jedan ustanak u Nidwaldenu koji je nasilno ugušen. Francuske su trupe palile gradove i sela što je povećalo otpor stanovništva. Bilo je nemoguće uspostaviti funkcionalnu državu pa se Halvetska Republika morala oslanjati na francusku pomoć kako bi preživjela.

U rujnu 1799. godine Švicarska je postala bojno polje između Francuske vojske pod zapovjedništvom generala Massena i snaga Druge Koalicije pod zapovjedništvom Suvorova

⁸⁴ *The Napoleonic Empire and the New European Political Culture, War, Culture, and Society, 1750 - 1850* urednici: Michael Broers, Peter Hicks, Augustin Guimera, Palgrave macmilan, 2012.. str. 134. i 135.

koje su činile Austrijska i Ruska carska vojska. Većina Švicarca pomagala je snage Koalicije i odbila je poziv da se bore sa Francuskom vojskom u ime Halvetske Republike. Napredovanje koalicijskih snaga zaustavljeno je u bitci kod Zuricha 25. i 26. rujna pa su se naposljetku morale povući. Povećala se nestabilnost koja je već bila prisutna jer su Švicarci Francuze doživljavali kao okupatore pa su se bunili protiv njihove vlasti. Halvetska Republika bila je obvezana uzdržavati francuske trupe što je naposljetku dovelo do njezinog bankrota. Posljedica financijskih teškoća bilo je pojačanje sukoba između federalista i unitarista.⁸⁵

Tada je Napoleon prvi puta intervenirao u Švicarskoj. 26. travnja 1801. godine u Malmajsonu švicarskoj delegaciji predao je nacrt novog ustava. Na kraju svibnja švicarsko zakonodavno vijeće nije imalo izbora nego prihvatiti novi ustav. Malmajsonski ustav se u načelu može smatrati kompromisom između unitarizma i federalizma. Napoleon je ponovno učinio Švicarsku federalnom državom u kojoj su kantoni ponovo dobili važne ovlasti, osobito u području financija i obrazovanja.

Međutim, odnos između Zakonodavne vlasti-*Tagsatzung* (parlament) koji se sastojao od 102 člana i Izvršne vlasti koja se sastojala od 25 senatora i od dvojice visokih službenika-*Landmanner*, nisu bili dovoljno jasno definirani što je otvorilo mogućnost daljnje borbe za vlast. Nije bilo pravo vrijeme za takav kompromis pa su uskoro sve strane bile nezadovoljne: federalisti su bili nezadovoljni jer je centralna vlast i dalje postojala, a unitaristi jer je propao njihov projekt ujedinjene republikanske države. Četiri državna udara su rezultirala kaotičnim promjenama u vladi, a povlačenje francuskih trupa uzrokovalo je situaciju sličnu građanskom ratu. Ovi događaji pokazali su nesprijetnost švicarskih političara na kompromis. Halvetski eksperiment završio je neuspjehom. Napoleon je po drugi puta intervenirao u Švicarskoj s namjerom primirenja alpske regije. Pozvao je delegate iz svakog kantona u Pariz, radi rasprave o političkoj budućnosti Švicarske. Ova skupština delegata dobila je naziv Halvetska Konzulta. Iako su unitaristi imali većinu u Konzulti, Napoleon je okarakterizirao Švicarsku kao prirodno federativnu državu i iz tog razloga vratio sva prava kantonima. Konzulta je stvorila ustave za svaki kanton, dok je Napoleon stvorio Švicarski nacionalni ustav. Čin posredništva donesen 19. veljače 1803. godine obnovio je Švicarsku Konfederaciju pod francuskim patronatom. Trinaest starih kantona je obnovljeno i pridodano im je šest novih kantona koji su sastavljeni od emancipiranih teritorija. Mnoge reforme koje su provedene za vrijeme Halvetske Republike ukinute su ili smanjene u opsegu naročito u tradicionalnim kantonima.

⁸⁵ Porazi i pobjede revolucije”, u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja, Enciklopedija povijesti svezak 13*, Goldstein, str. 56

Halvetska Republika predstavlja značajan korak u razvoju moderne nacionalne države i dovela je do postupnog postanka liberalnog švicarskog nacionalnog identiteta.⁸⁶

7. Talijanske Republike

Talijanske države na kraju 18.stoljeća nalazile su se u velikoj društvenoj i političkoj krizi. U strahu od revolucionarnih previranja vladari su poništili reforme, koje su donesene u prijašnjim desetljećima i obnovili savez sa plemstvom i svećenstvom. Stoga je Francuska revolucija imala potporu talijanskih reformista koji su htjeli vratiti i proširiti reforme koje su poništene u Reakciji. Utjecaj revolucionarnih ideja očitovao se preko nastanka talijanskog jakobinskog pokreta.

Jakobizam se u Italiji širio preko masonskih loža, koje su prije početka Revolucije podupirale i štatile neke vlade poput one habsburške u Lombardiji i burbonske u Napulju. Teška gospodarska situacija izazvala je nemire na Apeninskom poluotoku koji su pomogli širenje revolucionarnih ideja i olakšali francuska osvajanja. Talijanski Jakobinci⁸⁷ podignuli su mnoge pobune protiv vlasti koje su uglavnom propale, ali su stvorili uvjete za osnivanje sestrinskih republika u Italiji. Najistaknutiji talijanski Jakobinac bio je Filippo Bounaroti.⁸⁸ Pijemont se u jesen 1792. godine pridružio Prvoj Koaliciji protiv Francuske, koja nije uspjela i do 1794. godine, Francuska je osvojila ligursku obalu.⁸⁹

Napoleon je preuzeo zapovjedništvo nad Francuskom vojskom u Italiji 2. ožujka 1796. godine. Direktorij je putem koordiniranih ofenziva u Italiji i Njemačkoj pokušao poraziti

⁸⁶ *The Napoleonic Empire and the New European Political Culture, War, Culture and Society, 1750 - 1850* urednici: Michael Broers, Peter Hicks, Augustin Guimera, Palgrave macmilan, 2012.. str. 135. i 136.

⁸⁷ Talijanski Jakobinci su bili sljedbenici Roberspierra, Babeufa i Bounarotija, pristaše izravne i socijalne demokracije koji su zahtjevali radikalne reforme društvenog i državnog aparata, opće pravo glasa, pravnu i političku jednakost građana, nacionalnu slobodu i ujedinjenje Italije. Talijanski Jakobinci su bili protivnici reformističkog pokreta 18.stoljeća jer je on ostavio nepromijenjen položaj klasa i njihovih povlastica i smatrali su da mu je ojačavanje moći vladara i države bio jedini cilj. Bili su u izravnom sukobu sa Francuskim Direktorijem, a kasnije i sa Napoleonom. Pri kraju napoleonskog režima u Italiji počinju djelovati protiv francuske vladavine. Patriotski pokreti koji su potekli od jakobizma bili su ključni za kasnije ujedinjenje Italije.

⁸⁸ Filippo Bounaroti (1761.- 1837.) iz Pise bio je porijeklom iz patricijske obitelji. Nakon završetka studija prava u Pisi 1782. godine bavio se trgovinom i novinarstvom. 1787. godine postaje mason, a 1789. godine je emigrirao na Korziku i prihvatio ciljeve Revolucije. Sudjelovao je u francuskoj ekspediciji na Sardiniju u siječnju 1793. godine. U svibnju se preselio u Pariz gdje je bio sljedbenik Robespiera. Dobio je Francusko državljanstvo, nakon čega je postao povjerenik u Onegli, koju je pretvorio u jakobinsko središte. Nakon što su ga Termidorijanci svrgnuli i zatvorili, bio je pomilovan kao i Babeuf s kojim se udružio u Uroti Jednakih. Nakon što je zavjera otkrivena Bunaroti je uhićen i zatvoren. Pušten je zbog oprosta koj je proglašen kad je Napoleon postao Prvi Konzul.Od 1806. godine boravio je u Ženevi gdje sudjeluje u osnivanju talijanskih nacionalističkih organizacija uključujući i Karbonare. Vraća se u Francusku za vrijeme Srpanjske revolucije 1830. godine i iznenada umire u Parizu.

⁸⁹ Italija i Francuska Revolucija u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Goldstein str. 130. - 137.

Austriju i njezine saveznike. Njemačka bojišnica je bila bitnija jer su uspjesi na njemačkom teritoriju trebali osigurati granicu na Rajni. Glavni francuski cilj u talijanskoj ofenzivi bilo je osvajanje i okupacija teritorija te njihovo iskorištavanje, a ne širenje revolucionarnih ideja, ali su Napoleonovi vojni uspjesi Italiju pretvorili u primarnu bojišnicu.⁹⁰

Prije 1796. godine Italija je bila podijeljena na deset država: Pijemont (Kraljevstvo Sardinije) Vojvodstvo Milano koje je pripadalo Austriji, Republike Venecije, Genove i Lucce, Papinska Država, Vojvodstva Modene i Parme, Veliko Vojvodstvo Toskane te Napuljsko Kraljevstvo sa Sicilijom. Među tim državama su postojale znatne razlike; bile su pod kontrolom različitih dinastija, razlikovali su im se zakonici, uprava, valute i jezični dijalekti, a razlike je dodatno povećavala borba između sela i grada. Ipak najbitnija je bila razlika između sjevera i juga Italije. U drugoj polovici 18. stoljeća u Lombardiji i Toskani prosvijećeni absolutisti su proveli reforme što je pridonijelo razvoju državnog aparata i građanskog staleža, a u Napuljskom Kraljevstvu su pokušaji reforme propali.⁹¹ Sjever je imao jače kulturne i trgovačke veze sa ostatkom Europe, a jug je bio izoliran i pretežno agraran.

Prvi period francuske vladavine u Italiji je revolucionarno trogodište 1796. - 1799. u kojem su osnovane talijanske republike. Cisalpinska Republika osnovana je 22. listopada 1797. godine i sastojala se od teritorija Lombardije, Modene i Bologne. Ligurska Republika osnovana je 16. svibnja 1798. godine, na teritoriju Republike Genove, Rimska Republika osnovana je 15. veljače 1798. godine, a sastojala se od većine teritorija Papinske države. Partenopejska Republika osnovana je 26. siječnja 1799. godine, sastojala se od većine teritorija Napuljskog Kraljevstva, osim Sicilije koja je bila pod burbonskom kontrolom. Talijansko društvo je bilo politički podijeljeno na konzervativne plemiće, umjerene reformiste i radikalne Patriote. Talijanski Patrioti željeli su nacionalnu neovisnost, ujedinjenje Italije i društvene reforme. Patrioti su bili podijeljeni na reformiste, koji su nastavljali tradiciju prosvijećenog reformizma i radikale koji su bili Jakobinci pa su se zalagali za opće pravo glasa. Napoleon je iskoristio Patriote za jačanje anti-austrijskog raspoloženja, ali ih je nakon osvajanja odbacio i spriječio u primjeni većine njihovih programa. Umjesto radikala oslanjao se na umjerene reformiste koji su se bojali većih društvenih promjena. Francuska je kontrolirala Talijanske Republike poreznim pritiskom i vojnom intervencijom u njihovim unutarnjim poslovima. Unatoč željama za neovisnošću republike su bile politički i vojno

⁹⁰ Napoleonova Italija u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Goldstein str. 148.

⁹¹ John A. Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy*, Oxford university press, 2000. str. 26. i 27.

posve ovisne o Francuskoj. Ujedinjenje Italije spriječeno je zbog francuskih interesa, što je rezultiralo jačanjem opozicije Francuzima i konačnom padu republika.⁹²

Formacijom Druge Koalicije 1799. godine započinje nova kontrarevolucionarna ofenziva koja je bila najuspješnija na Apeninskom poluotoku. Između veljače i rujna 1799. godine koalicijske snage zajedno sa reakcionarnim narodnim pobunjenicima izbacile su Francuze iz Italije i ukinule Talijanske Republike osim Genove koja je pružala otpor do lipnja 1799. godine.⁹³

Taj relativno brzi pad republika uvjerio je talijanske Patriote u potrebu stvaranja ujedinjene Talijanske države i nacionalizacije širokih narodnih masa.

Nakon bitke kod Marenga 14. lipnja 1800. godine Napoleon je ponovno uspostavio francusku dominaciju nad Italijom, koja je potvrđena u veljači 1801. godine Mirom u Lunevillu. Napoleonska Italija sastojala se od četiri dijela: stari vladari vladali su na Siciliji i Sardiniji. Pijemont, Ligurska Republika i većina Papinske države pripojeni su Francuskoj. Na sjeveru je ponovno osnovana Cisalpinska Republika, koja je prvo preimenovana u Talijansku Republiku, a kasnije je pretvorena u Talijansko kraljevstvo. Na jugu je ostalo Napuljsko kraljevstvo kojim je prvo vladao Josip Bonaparte, a zatim Joachim Murat. Napoleonska država politički se oslanjala na bogatu zemljoposjedničku elitu, koja se dijelom sastojala od starog plemstva, a dijelom od građanstva. Uprava, financije, sudstvo i vojni sistem su reformirani po francuskom modelu. Glavni cilj reformi bilo je povećanje poreznih nameta i učinkovitije regrutiranje vojnika za Napoleonovu vojsku. Vojna služba je stvorila osjećaj nacionalne pripadnosti kod mnogih vojnika iz različitih dijelova Italije.

7.1. Cisalpinska Republika/Republika Italija

Cisalpinska Republika bila najvažnija Talijanska Republika u trogodištu i jedina koja je obnovljena nakon što je Napoleon vratio vlast u Italiji. Stvorena je ujedinjenjem Cispadanske i Transpadanske Republike.

Nakon osvajanja Modene 6. listopada 1796. godine, Napoleon je 16. listopada sazvao kongres predstavnika provincija Bologne, Modene, Reggija i Ferrare koji je rezultirao stvaranjem Cispadanske Konfederacije, kojom je upravljalo vijeće za obranu. Vijeće je bilo zaduženo za organizaciju Cispadanske legije. Vlasti četiri grada izabrale su skupštinu od 110

⁹² Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy* str. 29.

⁹³ Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy* str. 33. i 34.

zastupnika koja je održala Drugi Cispadanski kongres od 27. prosinca 1796. godine do 1. ožujka 1797. godine. Kongres je završio glasovanjem za Cispadanski Ustav, koji je bio jedini ustav trogodišta izglasan od izabrane skupštine, a sastavljen je po francuskom modelu iz 1795. godine. Konzervativci su bili jaki u Cispadanskoj Republici, što u tom trenutku nije odgovaralo Napoleonu. Zbog promjene političkih okolnosti Napoleon je odlučio sjediniti Cispadansku Republiku s Transpadanijskom Republikom, što je i učinjeno 29. lipnja 1797. godine.⁹⁴

Transpadanijska Republika sastojala se od Lombardije. Nakon bitke kod Lodija 10. svibnja 1796. godine, Napoleonove snage ulaze u Milano, u kojemu je raspuštena stara gradska uprava i ustrojena nova demokratska. Osnovana je Transpadanska Republika. Milano je bilo središte talijanskih Patriota i najvažniji politički centar za vrijeme trogodišta i kasnije u Napoleonskoj Italiji. Opća uprava Lombardije dobila je pune civilne ovlasti Napoleonovim proglasom 29. listopada 1796. godine. 27. rujna 1796. održan je natječaj na temu: Koja od liberalnih vlada najbolje odgovara sreći Italije. Prvi put se pojavila ideja ujedinjenja Italije. Rasprava između talijanskih Patriota uspostavila je buduću talijansku nacionalnu program. Pobjedio je prijedlog Melchiora Gioija, koji je bio za uspostavu unitarne republike. U međuvremenu su završile ratne operacije Napoleona protiv Austrije. Napoleon je želio stvoriti Talijansku Republiku putem koje bi mogao politički djelovati.

Cisalpinska Republika osnovana je 29. lipnja 1797. godine, a 8. srpnja je proglašen njezin ustav prema modelu francuskog. Vlada se sastojala od Direktorija koji je bio izvršna vlast i od dvodomnog zakonodavnog tijela koje je bilo zakonodavna vlast. Francuzi su imali veliki utjecaj na Cisalpinsku Republiku. Postavili su prvo Zakonodavno tijelo, i Direktorij. Strogo su kontrolirali politički proces, kako bi osigurali ostanak umjerene struje na vlasti. Spriječeno je ujedinjenje sa Ligurskom i Venecijanskom Republikom, koje su željeli talijanski Patrioti, a kasnije je odbijeno i ujedinjenje sa Pijemontom koji je pripojen Francuskoj. Napoleon je ukinuo velik dio feudalnih prava. Ukinuo je neotuđiva nasljedna dobra i pravo primogeniture, zabranio je da se donose zakoni u korist neotuđivih dobara i poticao nastanak Cisalpinskih oružanih snaga.⁹⁵

Cisalpinska vlada je napravila reforme po uzoru na Francusku. Uvedena je centralizirana uprava, koja je podijelila državu na 20 departmana, koji su bili podijeljeni na okruge i komune. Trošarine su ukinute i uspostavljena je slobodna unutarnja trgovina. Smanjili su moć Crkve tako što su smanjili broj crkvenih redova, uveli slobodu

⁹⁴ Napoleonova Italija u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Goldstein str. 157. - 159.

⁹⁵ Napoleonova Italija u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Goldstein str. 160. - 162.

vjeroispovijesti i tražili svećenstvo da položi zakletvu vjernosti državi. Također su prodali crkvena dobra, koja su nacionalizirana i prodana bogatima. Uvedena je vojna regrutacija. Cisalpinska Republika bila je prisiljena održavati skupu vlastitu vojsku i opskrbljivati 25.000 francuskih trupa na svojem teritoriju. Zbog protivljenja francuskim naređenjima u travnju 1798. godine Direktorij je otpustio devet zakonodavaca i dva direktora. U kolovozu francuski ambasador je nametnuo novi manje demokratski ustav, koji je povećao moć Direktorija i smanjio moć Zakonodavstva. Zabranjene su novine i klubovi Patriota, a nekoliko ih je i uhićeno. Zbog financijske i političke krize nova vlast se nije mogla učvrstiti.⁹⁶

Cisalpinska Republika prva je pala u ofenzivi Druge koalicije 1799. godine. Nakon pobjede generala Suvorova u bitci kod Cassana d'Adde u travnju 1799. godine, Austrijanci su zauzeli Milano i uspostavili novu vlast.⁹⁷

Vojna situacija se ponovo promijenila pa je Napoleon ponovno uspostavio Cisalpinsku Republiku 5. lipnja 1800. godine. Mirom iz Lunevilla njezin teritorij je povećan spajanjem s Veronom i područjem Polesine, a 13. listopada 1800. godine tome je pridodano i područje Novare. U rujnu iste godine Napoleon je imenovao tročlani odbor koji je upravljao Republikom. Zbog financijskih poteškoća od Napoleona je zatražena izmjena ustava. U lipnju je ustrojena Konzulta; Vijeće koje je trebalo sastaviti novi Ustav. Napoleon je odbio prijedlog Ustava koje je sastavila Konzulta i predložio svoju verziju, koja je pretvorila Cisalpinsku Republiku u diktaturu. Lionsko vijeće (prosinac 1801. - siječanj 1802.) 26. siječnja 1802. godine odobrilo je njegov prijedlog Ustava, čime je Cisalpinska Republika preimenovana u Talijansku Republiku.⁹⁸ Napoleonovo glavno postignuće u sjevernoj Italiji bilo je ujedinjenje regija, koje su se prije nalazile u pet različitih država u jedinstvenu centraliziranu državu. Republikanski ustav iz 1802. godine stvorio je jaku centralnu vlast: Napoleon je bio predsjednik Talijanske Republike, a potpredsjednik je bio Francesco Melzi d'Eril⁹⁹. Napoleon je imao ovlasti nad vanjskim poslovima i vojskom, a Melzi nad svim

⁹⁶ Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy* str. 30 i 31.

⁹⁷ Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy* str. 33.

⁹⁸ Napoleonova Italija u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Goldstein str. 176. i 180.

⁹⁹ Francesco Melzi d'Eril (6. ožujak 1753.- 6. siječanj 1816.) bio je talijanski Patriot i pristaša talijanskog ujedinjenja. Rođen je u patricijskoj obitelji. Školovan je u jezuitskom Kolegiju Plemića u Breri, a zatim u "Scuole Palatine" u Milanu. Nije dobio diplomu jer su zbog reformi Josipa II vjerske škole izgubile pravo izdavanja diploma. Kretao se u krugovima milanske elite i postao je liberal. U početku je podupirao Francusku revoluciju, ali je kasnije osudio radikalne protuvjerske stavove koje je Revolucija propagirala. Postao je pristaša talijanskog ujedinjenja. Isprva je podupirao Napoleona, ali razočarao se kada je shvatio da Napoleon ne želi talijansko ujedinjenje. Nakon bitke kod Marenga pozvan je u Francusku na raspravu o novom političkom poretku u Italiji, gdje je imenovan potpredsjednikom Talijanske Republike. Melzi je bio predstavnik bogatog građanstva. Bio je umjereni liberal i protivnik Jakobizma. Želio je neovisnu sjeverno talijansku državu koja bi bila ustavna monarhija, što ga je dovelo u sukob s Napoleonom pa je nakon Eugenove krunidbe dobio ceremonijalno mjesto Vojvode od Lodia.

unutarnjim poslovima. Izvršna vlast se sastojala od Konzulte koja je bila osmeročlana komisija na čelu s Napoleonom, koja je imala sedam ministarstava (Rata, Financija, Riznice, Unutarnjih poslova, Pravosuđa, Religije i Vanjskih poslova). Zakonodavna vlast sastojala se od tri tijela i imala je malenu vlast. Zakonodavno Tijelo glasovalo je o zakonima koje je pripremalo Zakonodavno Vijeće, a parlament republike koji se sastojao od tri Kolegija: zemljoposjednika¹⁰⁰, trgovaca¹⁰¹ i intelektualaca¹⁰² birao je članove Zakonodavnog Tijela. Melzi je uspostavio temelje lokalne uprave 1802. godine; najveća jedinica je bio departman na čelu kojega je bio prefekt koji je bio zadužen za provedbu zakona, javni red i nadziranje vojne regrutacije i upravu lokalnim financijama. U početku je bilo 12 departmana, a kasnije im se broj udvostručio. Departmani su se sastojali od okruga na čelu kojih je bio potprefekt a oni su se dijelili na komune na čelu kojih je bio gradonačelnik i podestat. Svi visoki službenici, osim Napoleona bili su Talijani. Većina ministara, prefekata i potprefekata regrutirana je iz zemljoposjedničke klase, a ostali su birani iz trgovaca, profesionalaca i inteligencije.¹⁰³

Uvedena su četiri francuska zakonika: Građanski Zakonik, Zakonik o građansko-parničkom postupku, Trgovački te Kazneni Zakonik. Sudstvo je reorganizirano prema francuskom modelu.¹⁰⁴

Radi održavanja javnog reda osnovane su stalne plaćene policijske snage kojima je na lokalnoj razini upravljao prefekt, a na državnoj direktor-general. Uz regularne policijske snage postojala je i elitna žandarmerija koja se borila protiv krijumčara, dezertera i razbojnika, a u kriznim situacijama vlast je u održanju reda koristila i vojsku.

Vojna služba bila je jedan od najbitnijih elemenata Napoleonskog sustava, koji je utjecao na stvaranje talijanskog jedinstva. Melzi je objavio zakon o obaveznoj vojnoj regrutaciji 13. kolovoza 1802. godine. Najviše vojnika unovačeno je u Talijanskoj Republici kasnije i Kraljevstvu Italije. U predrevolucionarnom razdoblju samo je Pijemont imao profesionalnu vojsku i regrutacijski sistem pa Talijani nisu bili naviknuti na vojnu službu. Vojna služba je trajala četiri godine a regrutirani su muškarci između 20 i 25 godina. Regrutacija je značila prekid tradicionalnog načina života pa se ruralna Italija borila protiv regrutacijskog sistema kako bi sačuvala svoj tradicionalni način života. Mnoge zajednice zbog siromaštva nisu mogle tolerirati gubitak radne snage. Tisuće regruta dezertiralo je iz vojske uz

¹⁰⁰ Collegio dei possidenti sastojao se od tristo osoba sa godišnjim prihodom od 6000 lira.

¹⁰¹ Collegio dei commercianti sastojao se od dvjesto osoba.

¹⁰² Collegio dei doti sastojao se od dvjesto znanstvenika.

¹⁰³ Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy* str. 35. - 38.

¹⁰⁴ Napoleonova Italija u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Goldstein str. 182.

potporu svojih obitelji i lokalnih zajednica. Sustav je smatran nepravednim jer je omogućavao bogatima da plate zamjenu koja će služiti vojsku umjesto njih. Nasilan otpor i razbojništvo bile su jedna od posljedica otpora regrutaciji. Vlada nije mogla tolerirati otpor regrutaciji, koji je prijetio njezinom vojnom programu, potkopavao javni red i mir i rušio njezin autoritet. Najveći problem bili su vojni dezerteri koji su krali vojnu opremu i često se pridruživali razbojnicima. Vlada je postupno uvodila sve veću kontrolu nad stanovništvom i uvela kazne zatvora i produženog vojnog roka za dezertere, a proglašavala je i amnestije kako bi potakla dezertere da se vrate u vojsku. Žandarmerija je osnovana 20. siječnja 1801. godine kako bi se borila protiv dezertera i razbojnika. Mjere za provođenje regrutacije ojačale su državnu moć više od bilo koje druge politike za vrijeme Francuskog perioda. Ali istovremeno je potaknula i najveći otpor stanovništva prema državi. Borba pod talijanskom zastavom u talijanskim jedinicama, nadahnula je neke od vojnika i časnika da napuste provincijalne osjećaje i prihvate talijanski nacionalni identitet, što je omogućilo nacionalizaciju vojske i kasniji Talijanski Risorgimento.¹⁰⁵

Ministar financija Giuseppe Prina¹⁰⁶ uveo je poreznu reformu; centralizirao je naplatu poreza, smanjio troškove i povećao efikasnost. Da bi dobio potporu zemljoposjednika Prina je držao porez na vlasništvo relativno niskim, a uveo je osobni porez i povećao indirektno poreze poput poreza na duhan i sol, koji su opteretili siromašne slojeve društva. Pod njegovom upravom porezni prihodi su se udvostručili od 1802. do 1811. godine. Najveći izvor državnog troška bilo je održavanje Talijanske vojske i 25 000 francuskih trupa na koje je otpadalo 50% budžeta. Javni radovi su također činili znatan dio rashoda. Država je smanjivala dug prodajom obveznica kreditorima. Glavni izvori prihoda bili su direktni i indirektni porezi, carine i prodaja nacionalnih dobara koja su uglavnom bila zaplijenjena od Crkve.

Melzi je potpisao Konkordat sa Crkvom 16. rujna 1803. godine. Proglašena je sloboda vjeroispovijesti, katolička je vjera učinjena službenom i država je dobila pravo nominiranja biskupa, koje je Papa trebao posvetiti. Konkordat je potvrdio nove vlasnike nacionalnih dobara. Mnogi svećenici su odbili surađivati s novom vlasti, a neki su i poticali neposluh.

¹⁰⁵ Alexander Grab, *Army, State, and Society: Conscription and Desertion in Napoleonic Italy (1802 - 1814)*, *The Journal of Modern History*, Vol. 67, No. 1

¹⁰⁶ Giuseppe Prina (20. srpanj 1766. – 20. travanj 1814.) Studirao je pravo na sveučilištu u Paviji. Doktorirao je 1789. godine i neko je vrijeme radio kao odvjetnik u Novari. Od 1791. godine zaposlen je u upravi Kraljevstva Sardinije gdje je obavljao različite funkcije. Nakon dolaska Francuza odbio je svaku suradnju. Nakon bitke kod Marenga vraća se u javni život. Napoleon ga postavlja za ministra financija u Talijanskoj Republici. Funkciju je nastavio obnašati i za vrijeme kraljevstva. U obavljanju svoje dužnosti bio je strog i nepopustljiv. Njegova vještina u uvodenju novih poreza kako bi ispunio zahtjeve Napoleonskog režima učinila ga je najomreženijim čovjekom u Lombardiji. Kada je u Milano stigla vijest o Napoleonovoj abdikaciji, smaknula ga je bijesna narodna masa.

U ekonomiji je stvoreno jedinstveno tržište kroz ukinuće unutarnjih trošarina, promicanje jedinstvenog trgovačkog zakona, uvođenje jedinstvene valute-lire i uvođenjem jedinstvenog sustava mjera. Promet je poboljšana izgradnjom cesta i kanala.¹⁰⁷

Napoleon se 17. ožujka 1805. godine proglasio kraljem Italije, a Eugena de Beauharnaisa¹⁰⁸ svojim potkraljem i tako je nastalo Kraljevstvo Italije.

Talijanska Republika bila je najvažnija država Napoleonske Italije. Također je bila središte talijanskog nacionalnog pokreta.

7.2. Partenopejska Republika

Napuljsko kraljevstvo je 1734. godine postalo samostalna dinastička država pod vlašću Burbona. Napuljsko kraljevstvo je bilo u sukobu s Papinskom državom oko prevlasti nad talijanskim jugom, za taj su sukob Burboni sponzorirali masoneriju, koja je bila sredstvo borbe protiv crkvenog utjecaja. Glavni problem Napuljskog kraljevstva bio je jaki feudalni sistem, koji je sprječavao modernizaciju i centralizaciju kraljevstva i tako učinio njegovo gospodarstvo veoma krhkim. Većina stanovništva bila je opterećena feudalnim obvezama, a feudalci su držali većinu državnog duga u obliku arrendamenata-prihoda od poreza na materijalna dobra, za čije su skupljanje bili zaduženi. Najveći porez je bilo izvanredni donativo, ali u zamjenu za njega kruna je morala potvrditi feudalna prava i privilegije. Promjenama u društvu nestale su feudalne obveze prema šticećenicima, a ostale su samo feudalne privilegije. Feudalci su željeli pretvoriti svoje posjede u latifundije - velike monopolističke i privatne posjede. Zajednička prava o kojima su ovisile ruralne zajednice bila su ugrožena. Reformatori iz građanske klase¹⁰⁹ i dijela plemstva su željeli ukinuti feudalni sustav, a dinastija ga je željela reformirati.¹¹⁰

¹⁰⁷ Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy* str. 39. i 40.

¹⁰⁸ Eugène Rose de Beauharnais (3. rujana 1781 – 21. veljače 1824.) bio je jedini sin Alexandra de Beauharnaisa i Joséphine de Beauharnais. Služio je u Francuskoj vojsci za vrijeme pobune u Vandeji i sudjelovao u bitci kod Quiberona, ali je majka isposlovala njegov povratak u Pariz. U Talijanskoj kampanji služio je kao osobni pomoćnik njegovog poodca Napoleona. Sudjelovao je i u Egipatskoj ekspediciji. Nakon što je Napoleon postao Prvi Konzul, Eugen je postao dio Konzularne Straže i sudjelovao je u bitci kod Marenga. 14. lipnja 1804. godine primljen je u carsku obitelj, a 5. lipnja 1805. postao je potkralj Kraljevstva Italije. Napoleon ga je posvojio 12. siječnja 1806. godine. Bio je s Napoleonom u Ruskoj kampanji gdje je zapovjedao Talijanskom vojskom. Kasnije se borio protiv koalicijskih snaga u Italiji i dokraja je ostao vjeran Napoleonu. Nakon Napoleonovog poraza gubi krunu i odlazi u Minhen.

¹⁰⁹ Pojam Građanska klasa je ovdje široki jer je bila riječ o nižem plemstvu, intelektualcima, obrtnicima i svima koji se nisu uklapali u feudalni društveni sustav.

¹¹⁰ John.A. Davies, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions 1780 - 1860*, Oxford University Press, New York, 2009. str. 1.-53.

Kraljica Marija Karolina¹¹¹ je sponzorirala reformski pokret jer je željela ojačati monarhiju. Većina Reformi nije uspjela zbog jake opozicije plemstva i uzrokovala je jačanje društvenih sukoba u kraljevstvu.

Nakon izbijanja Francuske revolucije dvor je počeo uvoditi represivne mjere zbog straha od širenja revolucionarne ideologije, ali su istovremeno uspostavio diplomatske odnose sa Francuskom Republikom zbog straha od invazije. Reformisti su smatrali da će događaji u Francuskoj oživjeti reformske inicijative napuljske monarhije pa su podupirali Francusku revoluciju, a dvor je nastojao zaštititi svoju moć. Nedugo prije Revolucije masoneriya se pretvara u protudvorski pokret i daje potporu Revoluciji, što je rezultiralo njezinom zabranom 1791. godine. Vlada je zatim popravila odnose s Papinstvom i počela stvarati klerikalno-rojalističku reakciju, kako bi smanjila utjecaj Jakobinaca. Osnovani su rojalistički klubovi poput Arcadia Reale. Uhićenje Luja XVI i Marije Antonete rujnu 1793. godine promijenilo je situaciju. Tada je Kraljevstvo postalo neprijateljski raspoloženo prema Francuskoj Republici. Smaknuće francuskog kralja i kraljice u listopadu prouzrokovalo je savez sa Britanijom i Austrijom. Napuljske snage sudjelovale su u Toulonskoj ekspediciji 1793. godine, koja je završila teškim porazom Prve Koalicije. Posljedice su bile veoma teške za Napulj koji je izgubio neutralnost i ušao u gospodarsku recesiju. Financijska kriza uzrokovala je povratak apsolutizma. Dvor je ponovno silom pokušao provesti apsolutističke reforme kako bi spasio kraljevstvo. Gubitak privilegija okrenuo je privilegirane staleže protiv dvora. Nakon 1794. godine dvor je prekinuo sve veze s reformistima. Policijske snage otkrile su dvije jakobinske urote Klub Republika ili Smrt i Klub Sloboda ili Smrt. Urote su ugušene, a većina napuljskih Patriota je prognana. Napoleonova Talijanska kampanja 1796.-1797. uznemirila je Napulj, isto kao i Egipatska ekspedicija koja je uslijedila, a čiji pravi cilj nije bio poznat. Napulj je bio bez saveznika jer su Britanci odlučili povući svoju flotu iz Mediterana. Dvor je nametnuo izvanredne poreze da bi mogao platiti održavanje i regrutaciju vojske, što je prouzrokovalo dodatne proteste privilegiranih staleža. Plemstvo se okrenulo protiv dvora zbog gubitka privilegija, a građanstvo radi kraja reformi i zabrane masonerije. Dvor je tako ušao u političku izolaciju.

¹¹¹ Marija Karolina Austrijska (3.kolovoz 1752. – 8 rujan 1814.) bila je kraljica Napulja i Scilije. Kao žena kralja Ferdinand IV, de facto je vladala Napuljskim kraljevstvom i promicala reforme. Bila je prosvjećeni apsolutist, ali nakon izbijanja Francuske revolucije uvela je represiju u Napulju kako bi spriječila širenje revolucionarnih ideala. Kao rezultat neuspjele napuljske invazije Rimske Republike bježi na Sciliju u prosincu 1798. godine. U siječnju 1799. godine, u Napulju je osnovana Partenopejska Republika koja je trajala samo šest mjeseci. Nakon toga su se burboni vratili na vlast. 1806. godine Francuske su snage ponovno svrgnule Burbone. Umire u 1814. godine.

U veljači 1798. godine pala je Papinska država i proglašena je Rimska Republika, što je pojačalo napuljsko neprijateljstvo prema Francuskoj. Britanija je željela uvući Austriju u rat pa je nagovorila Ferdinanda IV. da napadne Francuske snage u Rimu. Napuljska vojska je krenula na Rim, uz potporu Nelsonove pomorske flote i 29. studenog 1798. godine je ušla u Rim, ali onda je uslijedio francuski protunapad koji je razbio Napuljsku vojsku. Poraz koji se dogodio unatoč velikoj brojčanoj nadmoći Napuljskih snaga bio je posljedica financijske krize i loše organiziranosti vojske.¹¹²

Polovicom prosinca Francuzi su ponovno nadzirali Rim i marširali su prema Napulju. U noći 21. prosinca kraljevska obitelj je pobjegla na Siciliju. Upravu nad Napuljem preuzeo je kraljevski namjesnik knez Francesco Pignatellij, koji je ubrzo uvidio potrebu pregovaranja s Francuzima. Pignatellij je prihvatio primirje s Francuzima 11. siječnja 1799. godine, ali kada se to pročulo lazzaroni¹¹³ su podigli pobunu pa je morao pobjeći iz Napulja. U međuvremenu je osnovana privremena građanska vlada na čelu sa knezom Giacomom Pignatellijem knezom od Moliterna, koja se nakon izbijanja pobune morala povući u tvrđavu Sant' Elmo, gdje je 21. siječnja proglasila Partenopejsku Republiku. General Jean Championnet¹¹⁴ ušao je u Napulj istog dana i nakon krvave borbe koja je trajala tri dana ugušio ustanak lazzarona uz pomoć artiljerije smještene na bedemima Sant' Elma. Nakon što je osigurao grad Championnet je priznao Partenopejsku Republiku i prihvatio privremenu vladu.¹¹⁵

Privremena vlada se sastojala od talijanskih Jakobinaca prognanih iz drugih Talijanskih Republika i napuljskih Patriota, koji su bili podijeljeni na tri skupine: aristokraciju i umjerene i radikalne Patriote (Jakobince). Umjereni Patrioti protivili su se radikalnim reformama i ukidanju feudalizma bez kompenzacije, a radikalni su ih zagovarali. Privremena vlada sastojala se od šest odbora i na njezino čelo bio je postavljen Karlo Laubert. Nova vlada je imala velike poteškoće: u gradu nije bilo dovoljno hrane pa je prijetnja ponovnog ustanka lazzarona bila velika. Morala je obnoviti svoj autoritet u provincijama gdje je postojala prijetnja izbijanja rata između rojalističkih i republikanskih pristaša. Naposljedku morala je

¹¹² *Davies, Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions 1780 - 1860* str. 72. - 73.

¹¹³ Napuljske niže klase koje su podržavale kralja za vrijeme Francuske Revolucije.

¹¹⁴ Jean Étienne Vachier, zvan Championnet (13. travanj 1762. - 9. siječanj 1800.) vodio je jednu od francuskih divizija za vrijeme Francuskih Revolucionarnih ratova. Postao je zapovjednik Francuske Rimske vojske, koja je štitila Rimsku Republiku, od Britanske flote i Napuljskog kraljevstva. Porazio je brojčano nadmoćnu napuljsku vojsku i omogućio osnivanje Partenopejske Republike. Nije tolerirao bilo kakvo protivljenje i nije želio zaustaviti pljačku svojih trupa. Također je bio u sukobu s komisarom Faipoultom. Zbog svojih republikanskih uvjerenja bio je politički nepodoban pa je Direktorij naredio njegovu smjenu.

¹¹⁵ Napoleonova Italija u *Napoleon, restauracija i revolucionarna kretanja*, Goldstein str. 165. i 166.

platiti visoku ratnu odštetu Francuzima, unatoč tome što je Napuljsko Kraljevstvo bilo u bankrotu, pa stoga Partenopejska Republika nije imala financijskih resursa.¹¹⁶

Pristaše republikanske vlade bili su protudinastijski nastrojeni aristokrati, talijanski Patrioti i reformističko svećenstvo, koje je bilo protupapinski nastrojeno i željelo je reformirati Napuljsku Crkvu po jansenističkom uzoru. Provincije su u početku bile odane republikanskoj vlasti, ali takvo stanje je bilo posljedica kontrole Napulja i francuske vojne nadmoći. Sukob Republikanaca i Rojalista samo se nadovezao na lokalne sukobe od kojih je ovisilo na kojoj će strani biti pojedini grad, selo ili aristokratska obitelj.¹¹⁷

Republikanska vlada nije imala nikakvu potporu u Napulju, bila je to vlada slabe građanske klase i obrazovanih slojeva, koja je ovisila o francuskoj vojnoj sili. To je nije spriječilo u pokušaju provođenja reformi. Ukinuta je stara gradska uprava, koja je zamijenjena novim municipijalitetom, čiji su se članovi ipak sastojali od starog plemstva. Provincije su reorganizirane i preimenovane. U pokušaju oživljavanja financija zajamčen je nacionalni dug, ali su banke ostale pod stražom.

Francuski Direktorij je od početka kontrolirao politiku Partenopejske Republike. Championnet je opozvan u Francusku, gdje je i uhićen 27. veljače. Uhićen je zbog žalbi političkog komisara Faipoulta, jakobinskih simpatija i neprekidnog pljačkanja njegovih zapovjednika. General Macdonald ga je zamijenio i preuzeo zapovjedništvo nad francuskom vojskom u Napulju, dok nije dobio naredbu za povlačenje u svibnju 1799. godine. U znak prosvjeda protiv Championnetovog otpusta i zbog nemogućnosti plaćanja odštete republikanska vlada poslala je delegaciju u Pariz. Delegacija je molila Direktorij da odgodi plaćanje odštete, što Direktorij odbija jer Championnet nije imao ovlasti za uspostavu privremene vlade u Napulju. Faipoult je u ime odštete tražio predaju svih feudalnih posjeda i zemalja prognanika po pravu osvajača. Složio se da odšteta može biti plaćena u draguljima i ostalim dragocjenostima.

Zakonodavni odbor koji je uspostavio Championnet imao je zadaću sastavljanja ustava, ukinuća feudalizma i reforme pravosuđa. Jedini ustav koji je bio prihvatljiv Parizu, bio je Francuski ustav iz 1795. godine, stoga nije bilo moguće prilagoditi ustav napuljskim prilikama. Pitanje feudalizma podijelilo je odbor na umjerene, koji su bili za ukinuće uz odštetu feudalcima, na radikale koji su bili za potpuno ukinuće bez odštete i na aristokrate koji su se protivili ukinuću. Ukinuće feudalizma trebalo je smiriti nemire u provincijama, ali ga Macdonald nije htio odobriti do dolaska komisara Abrialia, koji je zamijenio Faipoulta.

¹¹⁶ Davies, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions 1780 - 1860*. str. 81.

¹¹⁷ Davies, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions 1780 - 1860*. str. 104. - 106.

Abrial je stigao u Napulj 28. rujna 1799. godine i odlučio je reorganizirati vladu. Uspostavio je Izvršnu komisiju koja nije imala nikakvih stvarnih ovlasti i koja je za svaku odluku morala imati njegovo dopuštenje. Također je reorganizirao Zakonodavni odbor.

Ispod Izvršne komisije bila su četiri ministarstva: Financija, Rata, Policije, Pravosuđa i Unutarnjih poslova.

Abrial je potaknuo osnivanje Nacionalne garde i nove mjere za spašavanje financija. Pregledao je prijedloge za ukinuće feudalizma od kojih je odabrao radikalnu verziju zakona o feudalizmu. Zakon je donesen 27. travnja i ukinuo je sva feudalna davanja, a bivšim barunima ostavio je samo zemlju, koja nije bila pod pravom devolucije kruni.¹¹⁸

U travnju je počela ofenziva Druge Koalicije pa je Direktorij bio prisiljen povući Francuske vojske iz Italije. Nemiri u provincijama su počeli uspostavom Republike. Mnogi gradovi su se isprva opredijelili za Republiku, ali nakon dolaska vladinih službenika pobunili su se u ime kralja. Prava pobuna je počela u veljači kad je u Kalabriju stigao kardinal Fabrizio Ruffo¹¹⁹ sa zadatkom organiziranja Protu-revolucije. Ruffo je ujedinio razne proturevolucionarne pobunjenike i dao im naziv Santafede. Do lipnja Sanfedisti su stekli kontrolu nad svim provincijama i marširali su prema Napulju.

Britanska flota okupirala je otoke u Napuljskom Zaljevu i započela blokadu Napulja 2. travnja. Nemogućnost održanja opskrbnih linija i opasnost općeg narodnog ustanka prisilili su Macdonalda da povuče većinu Francuskih snaga iz Napulja. Abrial je otišao 28. svibnja i dao neovisnost Partenopejskoj Republici. Republikanska vlada pokušala se spasiti provođenjem reformi, ali političke podjele među Patriotima osudile su ove pokušaje na propast. Osnovani su Jakobinsko Patriotsko društvo i Dvor Cenzure (napuljska verzija Odbora javnog spasa), koji je trebao provoditi policijske mjere. Umjerena frakcija Patriota blokirala je ove mjere. Sanfedisti su došli pred vrata Napulja 13. lipnja i započeli opsadu grada, a Patrioti su se povukli u utvrde. Nakon probijanja kroz Kapuanska vrata, Sanfedisti osvajaju tvrđavu Carmine i stječu kontrolu nad donjim gradom u kojem izbija rojalistički ustanak. Patrioti su još uvijek kontrolirali gradske utvrde, koje su zbog strateškog položaja bile neosvojive.

¹¹⁸ *Davies, Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions 1780 - 1860.* str. 82. - 85.

¹¹⁹ Fabrizio Ruffo (16. rujna-13. prosinca) bio je talijanski kardinal i političar za vrijeme Francuskih Revolucionarnih ratova. Rođen je u plemićkoj obitelji, otac mu je imao naslov vojvode od Baranella. Rano u karijeri stekao je naklonost budućeg pape Pija VI, koji ga je zaposlio u službi Papinskog dvora, gdje je obavljao različite poslove. Naposljetku je postao ministar financija. Smijenjen je 1791. godine kada je dobio čin kardinala, nakon čega je otišao u Napulj, gdje je postao upravitelj kraljevske pokrajine Caserte. Nakon francuskog osvajanja Napulja bježi sa kraljevskom obitelji u Palermo. Kasnije je dobio zadatak organizacije rojalističkog pokreta u Kalabriji. Nije imao poteškoća u svrgavanju republikanske vlasti, ali je zbog blagosti prema Republikancima pao u kraljevu nemilost. Za vrijeme druge francuske invazije Napulja živio je mirnim životom u Napulju.

Kardinal Ruffo nije mogao pronaći način da izbaci Patriote iz utvrda, a bio je i zabrinut zbog anarhije u gradu gdje su narod i Sanfedisti ubijali pristaše Republike. Stoga je dogovorio primirje s Patriotima, koje im je dopustilo da zajedno s preostalim Francuskim snagama odu u Francusku. Primirje je potpisano, ali nedugo nakon toga je Admiral Nelson stigao u Napuljski Zaljev i smjesta ga poništio. 26. lipnja se predomislio pa su Patrioti svojevrijem napustili utvrde. 28. lipnja 1799. godine Patrioti i Francuzi su se ukrkali na transportne brodove, koji su ih trebali odvesti u Francusku, ali tada je Nelson opet promijenio mišljenje i naredio svojim ljudima da pretraže transporte i uhite Patriote, koji su potom zatvoreni u gradskim utverdama. Nakon toga počinje Kraljevski Teror u kojem su mnogi Patrioti pogubljeni. Pad Napulja označio je kraj Partenopejske Republike.¹²⁰

Republikanska vlada sastojala se od slabe građanske klase, koja je izrasla u sjeni feudalnog sustava i nije imala nikakve potpore među narodom, kojeg nije mogla pridobiti zbog francuske intervencije. Napuljsko kraljevstvo već je bilo u bankrotu pa iz njega Francuzi nisu mogli izvući poreze ni vojne resurse, što je bio glavni razlog postojanja sestrinskih republika. Svi ovi faktori pridonijeli su brzom propasti Partenopejske Republike.

¹²⁰ *Davies, Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions 1780 - 1860.* str. 87. - 93.

8. Zaključak

Francuska revolucija stvorila je moderni svijet i uvela principe demokracije i narodnog suvereniteta. Najveći problem Revolucije bio je kontrast između slobode i moći, koji je uvjetovao političku nestabilnost. Da bi izvršili revolucionarne društvene promjene i borili se protiv reakcionarnih elemenata u društvu, Revolucionari su trebali moć, koja je u konačnici ugušila načela slobode i narodne emancipacije, koja su propagirale sve revolucije. Nakon Terora, Termidorski režim je bezuspješno pokušavao riješiti političku krizu. Rješenje je pronađeno u obliku diktature. Zbog krizne situacije ključna je bila moć vojske s pomoću koje Napoleon dolazi na čelo Francuske. Napoleon je građanskoj klasi dao mir i blagostanje, što je nakon kriznih vremena Francuzima bilo najbitnije. U Francuskoj je Revolucija završila, ali se zahvaljujući Napoleonovim osvajanjima širila Europom.

Sestrinske republike Direktoriju su služile kao izvori poreza, ljudstva i kao obrambeni perimetar Francuske. Ideja univerzalne revolucije sukobila se sa nacionalnim interesima Francuske, jer francuski političari nisu mogli dozvoliti stvaranje novih snažnih Nacija na francuskim granicama.

U Batavijskoj Republici nizozemski Patrioti su se morali boriti za nizozemske nacionalne interese i neovisnost. Glavni problem aristokratskih republika poput Ujedinjenih Nizozemskih Provincija bila je uspostava moderne centralizirane države i izjednačavanje svih stanovnika pred zakonom. Borba protiv francuskih intervencija i protiv tradicionalnih interesa doveli su do kraja Starog Režima u Nizozemskoj. Naposljetku je uspostavljena unitarna država, čije je uređenje uspjelo preživjeti Napoleonov pad.

U Švicarskoj Konfederaciji koja je također bila aristokratska republika, projekt unitarne Halvetske Republike je propao, ali je Napoleonsko razdoblje ipak dovelo do reformi, koje su bile ključne u razvoju moderne nacionalne švicarske države.

Talijanske Republike bile su potpuno ovisne o vojnoj i političkoj moći Francuske, ali upravo je u Italiji utjecaj revolucionarnih ideja bio najveći. Francuski je utjecaj doveo do utemeljenja talijanskog nacionalizma. Najbitniji je bio utjecaj vojne službe, koji je stvorio nacionalnu vojsku, jer je ona kasnije bila glavna snaga koja je omogućila ujedinjenje Italije. Razišla su se iskustva talijanskog sjevera i juga. Sjever je postao središte talijanskog nacionalizma, koji se naposljetku okrenuo protiv Francuza i nakon Restauracije proširio na jug Italije. Societa dei Raggi imalo je za cilj ujedinjenje Italije i osiguravanje neovisnosti od Austrije i Francuske.

Napoleon je nakon krunidbe za cara dokinuo većinu revolucionarnih tekovina, ali načela demokracije i narodna volja su zapravo i prije postojale samo u teoriji jer za vrijeme Francuske revolucije nije uspostavljen stabilan politički sustav i na snazi je uvijek bila diktatura. Jedino je prva umjerena faza revolucije (1789.-1791.) bila demokratska, a u ostalima je vladala izravna (Jakobinski Teror), ili neizravna (period Direktorija) diktatura političkih frakcija, koje su si prisvajale vlast uz opravdanje narodne volje. Napoleon je sintetizirao načela prosvijećenog apsolutizma (centralizacija države, osoba monarha i teritorijalna osvajanja) s načelima revolucije (ideja oslobođenja i emancipacije naroda, građanske jednakosti, religijske slobode i ljudska prava). Zahvaljujući njegovim osvajanjima nacionalizam se proširio Europom, jer su sile Reakcije i same pokušale stvoriti nacionalne i centralizirane moderne države kako bi se mogle obraniti od Francuske. Nakon Napoleonovog pada više nije bilo moguće zaustaviti uspon građanske klase, koji je kroz 19. stoljeće doveo do utemeljenja modernih nacionalnih država.

Europski nacionalizmi prvo nastaju pod patronatom Francuske, a onda se okreću protiv francuske dominacije i bore za vlastitu državu i neovisnost.

9. Popis literature

Knjige

1. Aleksandar Motyl, *Encyclopedia of Nationalism*, sv. 1, Academic Press, San Diego, 2001.
2. Benedict Arnold, *Imagined communities*, Revised Edition, Reprinted, Verso, 1991.
3. C. A Bayly, *Birth of a Modern World*, Blackwell Publishing, 2004.
4. Chimene I. Keitner, *The paradoxes of nationalism The French Revolution and Its Meaning for Contemporary Nation Building*, State University New York, 2007.
5. Eric Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780.*, Second Edition, Cambridge University Press, 2012.
6. Eric Hobsbawm, *The Age of Revolution 1789 – 1848*, Vintage books, New York, 1996.
7. Ernest Gellner, *Nations and Nationalism*, Ithaca, Cornell University Press, 1983.
8. Enciklopedija Povijesti svezak 13, urednik: Ivo Goldstein, Jutarnji list, 2008.
9. John A. Davies, *Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions 1780-1860*, Oxford University Press, New York, 2009.
10. John A. Davies, *Italy in the nineteenth century, Short Oxford History of Italy*, Oxford university press, 2000.
11. Michel Vovelle, *I giacobini e il giacobinismo*, Editori Laterza, 2009.
12. Owen Connelly, *The French Revolution and Napoleonic Era*, Wadsworth Cengage Learning, Third Edition, 2000.
13. Simon Schama, *Patriots and Liberators, Revolution in the Netherlands 1780.- 1813*, Harper Press, 2005.
14. *The Napoleonic Empire and the New European Political Culture, War, Culture and Society, 1750.-1850*, urednici: Michael Broers, Peter Hicks, Augustin Guimera, Palgrave macmilan, 2012.

Članci

1. Alexander Grab, Army ,State and Society Conscription and Desertion In Napoleonic Italy (1802.-1814.), *The Journal of Modern History*, Vol. 67, No. 1

2. Isser Woloch, in the Aftermath of French Revolution, *The History Teacher*, vol.28, no 1, (nov., 1994.), pp 7-11.
3. Marc H. Lerner, *The Helvetic republic: An ambivalent reception of French revolutionary liberty*, *French History*, vol. 18, 2004.
4. Brace, Richard Munthe, *General Dumouriez and the Girondins 1792-1793*, *The American Historical Review*, Vol. 56, No. 3, (April, 1951), pp. 493-509.